

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Det här verket har digitaliserats i ett samarbete mellan Litteraturbanken och universitetsbiblioteken i Göteborg, Lund, Umeå och Uppsala.

Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den tolkade texten kan innehålla fel.

Därför bör du visuellt jämföra den tolkade texten med de scannade bilderna för att avgöra vad som är riktigt.

Om du anser dig ha upphovsrätt till detta material, ber vi dig vänligen kontakta Göteborgs universitetsbibliotek.

The digitisation of this work is a collaboration between The Literature Bank and the university libraries in Gothenburg, Lund, Umeå and Uppsala.

All printed text is OCR processed into machine readable text. This means that you can search the document and copy its text. Older documents with print in poor condition can be hard to process and may contain errors. Compare the interpreted text visually to the scanned image to determine what is correct.

If you believe you own the copyright to this work, please contact the Gothenburg University Library.

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

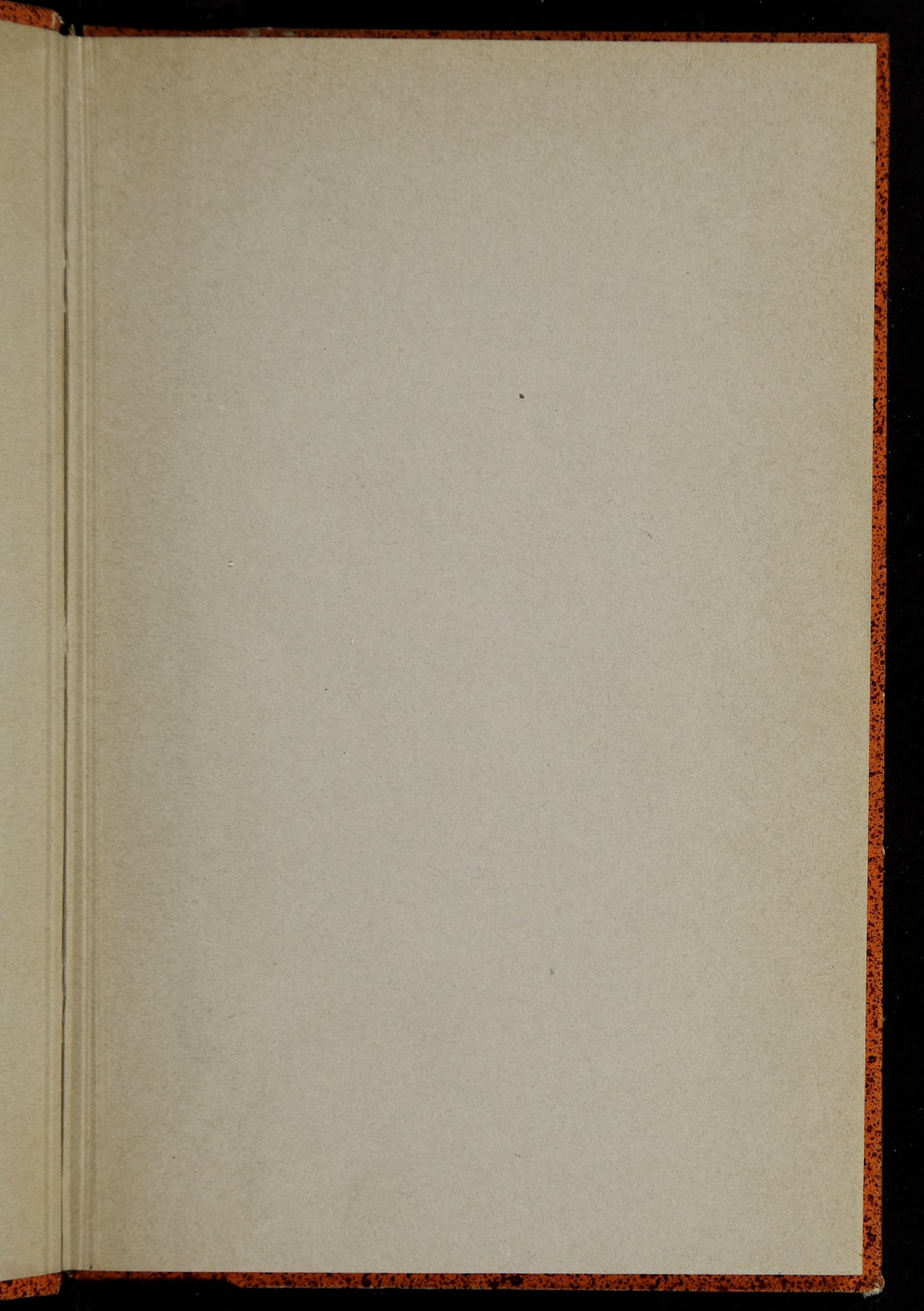
LUNDS
UNIVERSITET

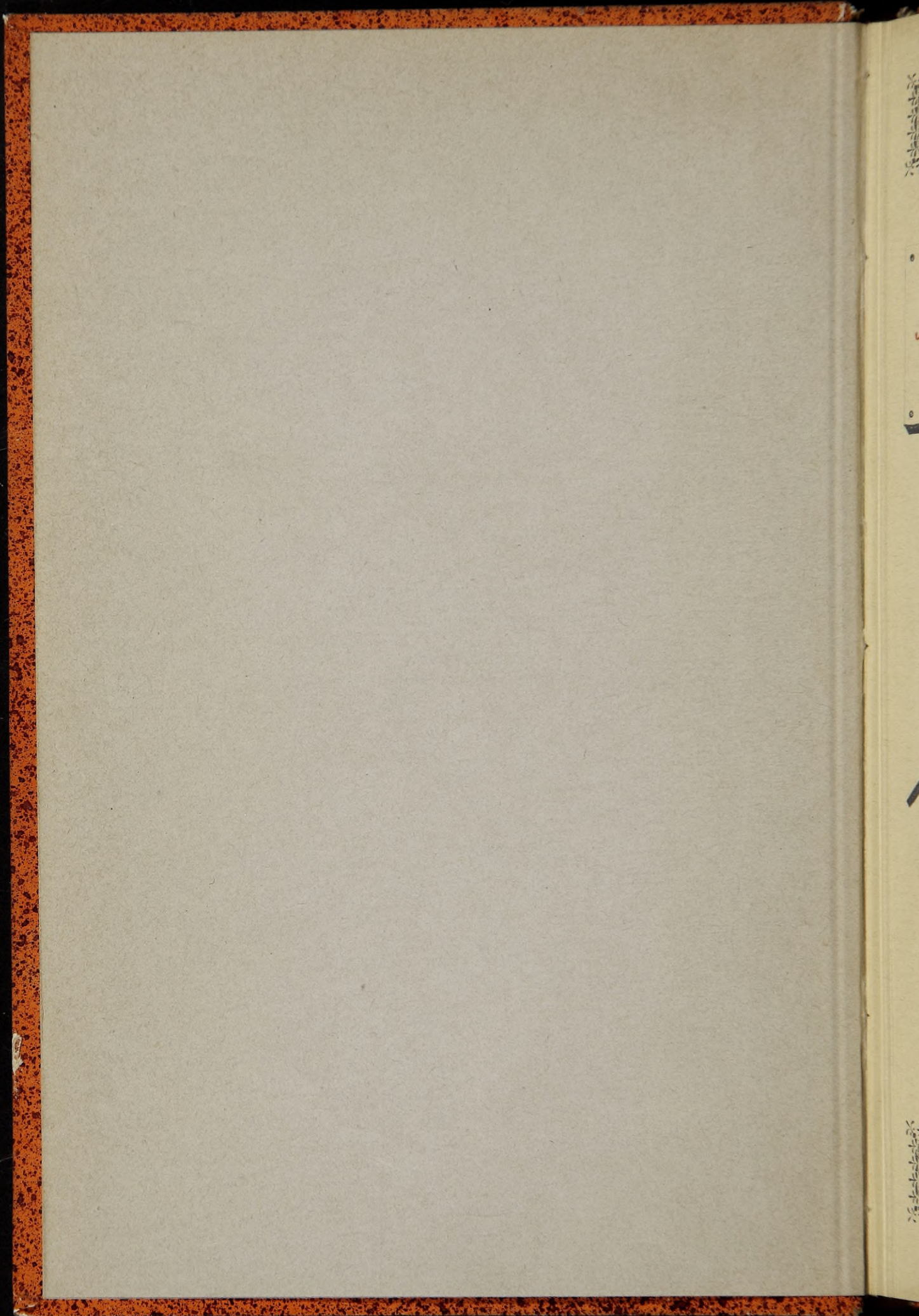

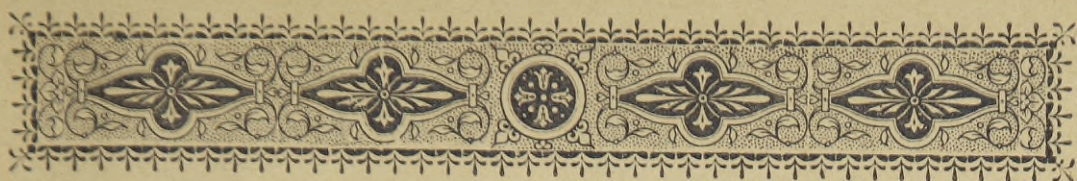
UPPSALA
UNIVERSITET

Vitt.
L.

JOHAN LINDSTRÖM
(SAXON)

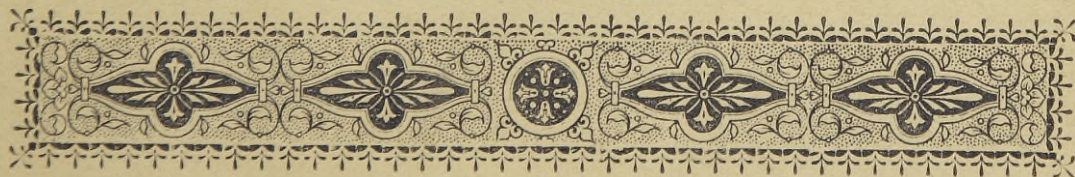
BONDFOLK

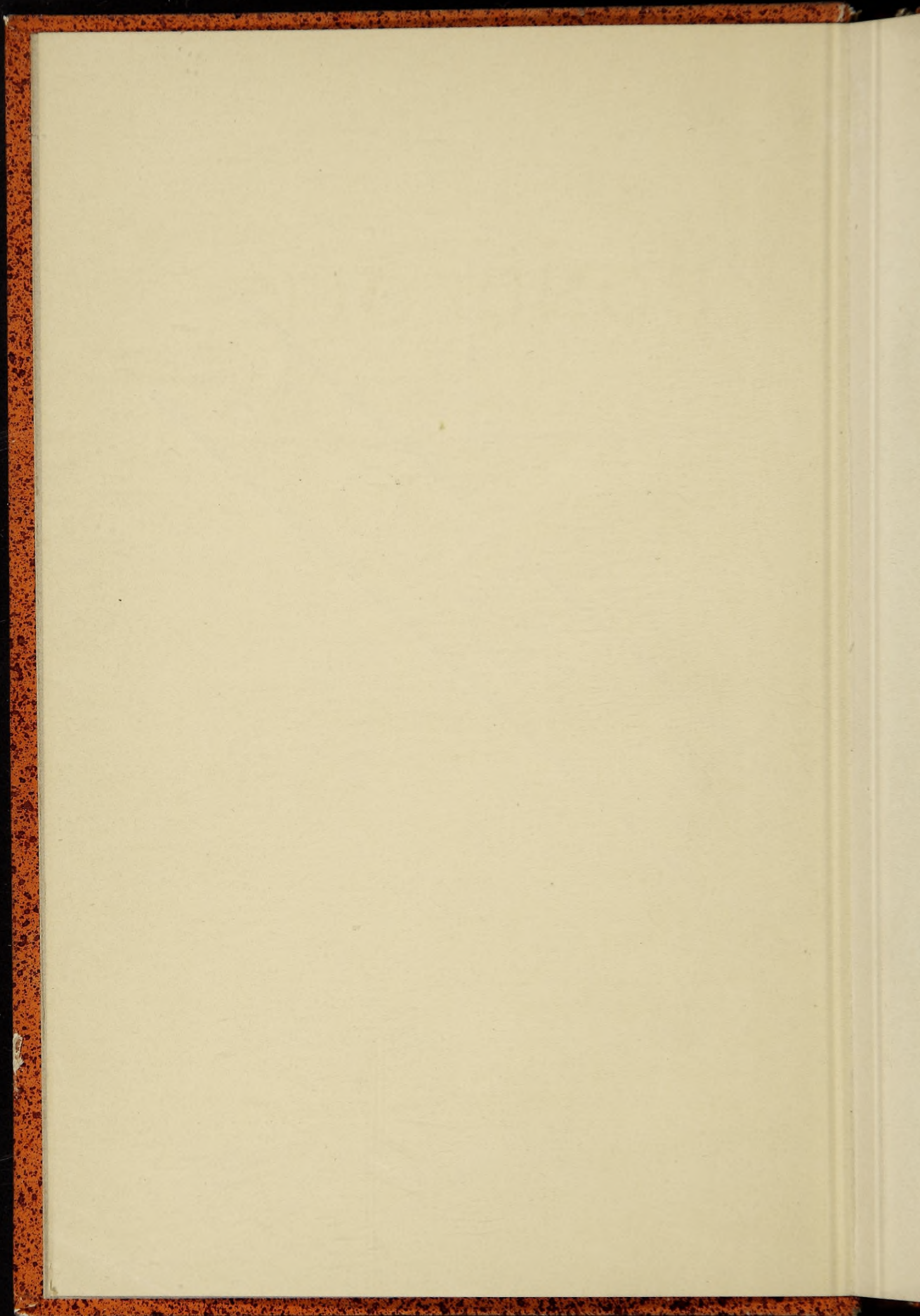
SKISSER

Stockholm. Albert Bonniers förlag.

Pris 1: 25.

BONDFOLK.

SKISSER

AF

JOHAN LINDSTRÖM
(SAXON).

STOCKHOLM.
ALBERT BONNIERS FÖRLAG.

BONDFOLK.

SKISSE

JOHAN LINDSTRÖM

(ÅLTON)

STOCKHOLM.

ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1887.

Prästgården skall utarrenderas.

Det var i januari, men det såg ut som skulle man ha kommit ett godt stycke in i mars. Ån »rensade», sjön var inte säker, i klockarns trädgård hade man plockat bellisor — det var till och med omtaladt i länstidningen — och någon påstod sig ha hört lärkan.

Bönderna blefvo dammiga om stöflarne, där de med tunga steg vandrade vägen fram, uppför backen till kyrkan. Den här väderleken, som man gladdede sig åt så mycket i staden och skref så vackert om i tidningen, var inte angenäm för dem. Inga skogskörslor blef utförda. I skogarne fans knapt någon snö, och där det fans, var det inte tillräckligt underfruset, så att man vågade ge sig ut på kärren och tjärnarne. Mäjeribolaget, hvare bönderna i allmänhet voro intresserade, hade inte fått upp hälften så mycket

is, som behöfdes för sommaren. Rågarne sågo riktigt nedfallna ut, och kom det snö, innan det frusit på, så var det fara för skörden.

Man var inte i stämning för att åhöra en predikan. Och kyrkan hade just häller inte förmågan att höja sinnet till andakt. Nedrökt af den gurneyska ugnen — som kyrkvaktaren aldrig kunde begripa sig på — och fuktig, så att det rann utefter väggarne, liknade hon mera ett grifthvalf än ett tempel.

Entonigt släpade kyrkoherden sig igenom altartjänsten. Och så kom han upp på predikstolen. Man lade märke till, huru mörk han såg ut, och huru läppen darrade. Man visste, att det var en viss kraft hos honom, och man undrade, hvad som skulle komma.

Det vardt också skarpa ord mot dem, som blott lefde för »jord och värld». Vi människor, sade han, äro till för något högre — vi äro inte blott jordevarelser utan också, och framför allt, evighetsvarelser. »Söker först efter Guds rike och hans rättfärdighet, så faller eder allt annat till.» Här gingo de och klagade öfver Guds skickelser i naturen, öfver otjänlig väderlek o. s. v. Förstodo de då inte, att detta var ett tecken af Herren till dem, öfver hvilkas hjärtan otrons eller egenrättfärdighetens härjande vindar gått fram? Här gingo de och tänkte blott på den skörd, som växte i det låga gruset, men ingen hade en tanke för den skörd, som skulle bärgas in åt Herren. Här gick han, en

ensam såningsman, och strödde ut sitt säde för Guds sak, och det var liksom allt hade fallit på hällebärg — på likgiltighetens eller egenrättfärdighetens hällebärg. Men nu hade anden, liksom en uppenbarelse, kommit öfver honom med lefvande eld, och nu skulle det bli verksamhet af. Äfven han hade varit bunden i kedjor, men nu hade han frigjort sig från allt, som kunde hämmande lägga sig öfver honom såsom Jesu Kristi stridsman.

Församlingsborna sågo förvånade på honom. Det där var ett språk, som man förstod. Och det var eljes inte kyrkoherdens svaga sida att tala ett »lättfattligt evangelium». Han hade någon gång för en vän förklarad, att han af föresats talade högstämtdt och lärdt. »Det hänger ännu så mycket katolicism kvar i bönderna, att de bäst tycka om, det de inte begripa», hade han sagt. »Se på bönderna i Norge. När 'målsträfvarne' tala om att skriva bibeln på norska i stället för danska, som bönderna faktiskt inte kunna läsa, så skaka de på hufvudet och göra motstånd, såsom ville man ta ifrån dem något heligt.»

Hvart kyrkoherden ville komma med sina antydningar och hotelser, fick man icke veta. Han lät blott orden falla allt skarpare och skarpare, och man lemnade kyrkan under en tung, tryckande känsla.

Men en, som såg längre än de fleste, var Per Larsson i Bärge, kyrkvärden.

»Jaså,» sade han för sig själf, »prästgården skall utarrenderas.»

Medan Per Larsson höll på att räkna håfpängarne och fann, att denna klerikala uppfinning under dagens predikan lemnat ett ekonomiskt resultat af 27 öre, plus en spelmark, en »bankovitten» och två byxknappar, bjöd kyrkoherden honom på middag.

Han tyckte inte om denne gammaldags bonde, som sade sin mening så rent ut, men han kunde inte undvara honom.

Vid middagsbordet ville ej något samtal komma i gång, trots att kyrkoherden gjorde ett par försök. Per Larsson lemnade blott korta svar, som afklipte all diskussion. Han blef led åt allting, när han såg kyrkoherdens fru, det där fina stadsfruntimret, som satt och såg »hög» ut, som tyckte sig vara af ett bättre folkslag än bönderna, som knapt syntes kunna hålla i en tallrik — det sades, att hon gick med handskar i köket — och som hoppade högt på stolen, blott man rörde på en gaffel.

När kyrkoherden och Per Larsson blefvo ensamma i expeditjonsrummet och fått hvar sin kopp kaffe med cigarrer, sade kyrkoherden helt tvärt:

»Jag skall utarrendera prostgården i vår.»

Han älskade att säga prostgården, fastän han själf var blott kyrkoherde.

»Jag tänker öfverge min *jord* för att så mycket mer få ägna mig åt min *hjord*.»

Per Larsson uppfattade ej ordleken eller också fann han den inte rolig, utan svarade allvarligt:

»Ja, det är många präster, som glömt församlingen för boställets skull, och bäst vore nog att alldeles ta bort boställena. Kunde man sedan få det stäldt så, att lönen inte ginge ut efter markegång, så vore mycket vunnet.»

Kyrkoherden tänkte inte på de slutledningarna, Per Larsson ville komma till, och nickade därför bifallande.

»Men,» fortsatte Per Larsson, »så länge boställena finnas kvar, är det önskvärdt att pastorerna själfve bruka dem. Somliga kunna visserligen därigenom dragas ifrån sitt egentliga kall — det är ju många präster, som borde ha blifvit bönder — det är en beklaglig sanning. För dem, som vilja ta sin uppgift på allvaret, lemnar emellertid boställssystemet en bestämd fördel. Genom arbetet med jorden skall prästen få en riktigare uppfattning af den betydelse, som det låga gruset har. Han skall därigenom bättre lära sig att förstå bondens lif, han skall bli mänskligare på det sättet än genom att bara röra sig med böcker.»

»Men prästen deltagar ju inte i det dagliga arbetet med jordens bruk.»

»Tyvärr är det ofta så, och i detta fall går det alltid galet. De läsa i böckerna om, huru jorden skall skötas, och när de teoretiska föreskrifterna skola bringas till användning, så blir det som att laga mat efter en kokbok. Och så tröttna de.»

Kyrkoherden var träffad på en sårbar punkt, men han höll god min i elakt spel.

»Särskildt här i socknen,» fortfor Per Larsson, »har det länge varit ett önskningsmål att pastor själf skulle bruka bostället. Allt sedan gamle prosten Ström lefde — och han var på en gång människa, präst och jordbrukare — har bostället varit utarrenderadt och legat i lägervall. Arrendatorer kunna ju inte kosta på jorden någon ting, särskildt då de inte sitta säkrare än på ett prästgårdsarrende, och det blir sålunda blott att ta skördar och suga ut jorden. Vi voro riktigt rädda för att inte få någon duktig karl hit. Men just därför, att du» — det skar kyrkoherden i örat att få heta du af denne man, som dock sett honom, innan han var så stor, att han kunde gå — »under dina påhälsningar i hemmet talade så mycket om jordbrukets höjande, valde vi dig.»

»Men jag är ju också socknens barn,» inföll kyrkoherden.

»Ja visst gjorde det sitt till. Men du var också bra ung för att få ett så jämförelsevis godt pastorat. Vi hade inte lite bråk för att kalla fjärde profpredikant, när vi inte fingo dig med på förslaget . . . Vi tänkte, som så, att du, som varit ute och sett så mycket och läst så mycket, skulle drifva upp jordbruket å bostället och lära oss ett och annat af det nya, som man håller på med, men som vi inte våga ge oss på, okunniga som vi äro.»

Kyrkoherden hade ett skarpt ord på tungan. Han tänkte fråga, om de ingen hänsyn tagit till hans predikogåfvor. Men det vågade han ej, ty då hade han kunnat få det svaret, att bättre hade de hört. I stället sade han:

»Ja, där ser man er förfärliga egennyttiga, er ohyggliga intresselöshet för det högre. När ni välja en präst, så ta ni en, hvilken ni vill ha till läromästare i — landtbruk!»

Nu var det Per Larssons tur att hålla inne med ett skarpt ord. Han tänkte säga, att man numera i allmänhet väntar bra litet af prästen, undantagandes att få betala lönen på bestämd dag. Och till den legaliserade sjelasörjarens förmåga att tillfredsställa det andliga behovet kräfdes ingen annan illustration än baptistförsamlingens i socknen framgångar.

»Ja,» svarade Per Larsson, »så egennyttiga äro vi, att vi älska vår jord och att vi ställa den präst högre, som — utom det att han är en god ämbetsman och människa — delar våra mödor, söker sätta sig in i vårt arbete och vill lära oss att göra detta lättare och mera gifvande. Han står, så att säga, på vår egen mark, blir en af de våra och inte bara den lärde herrn med en kristendom så konstig och svår, att den inte är möjlig för oss att begripa. Han har en bestämd beröringspunkt med oss.»

Samtalet stannade af. Kyrkoherdens mening med middagsbjudningen hade varit att få göra en del frågor om, huru arrendekontraktet mest

praktiskt borde uppställas, men han fann ingen anledning att fullfölja sin afsigt, då saken tagit denna vändning.

* * *

Underrättelsen om att kyrkoherden utarrenderat bostället spred sig snart i socknen.

Den gjorde ett pinande ängsligt intryck. Det var såsom hade han klipt af ett trohetsband, med hvilket han förut varit bunden vid sin församling.

Ett vitne.

arl var familjens sorgebarn. Redan innan han såg världen, hade han varit en källa till mycket bekymmer. Hvad den stackars modern fälde många bittra tårar, då hon fick klart för sig, att hon bar honom under sitt hjärta, och hvad fadern fick slita ondt för att kunna få till giftermålet i en sådan tvärhast, som det vardt af!

Det kraftfulla bondfolkets son växte upp, men blef liten och klen. Och ingen lust hade han för arbete. Skulle han vara hemma en dag från skolan för att plocka potatis eller köra tröskverket, så nödgades fadern städse ligga öfver honom med hot om stryk, ifall något skulle bli uträttadt. Men ett förunderligt djärft mod hade han. Aldrig hade man sett honom fälla en tår. I skolan var han alltid anförare för de vildaste

upptågen, och ingen af pojkarne vågade svara läraren såsom han, då han ansåg sig ha rätt.

Hans goda hufvud väckte ett visst uppseende i socknen, och man rådde fadern att låta honom studera. Det skulle dock icke kunna gå för sig utan de största uppoffringar, och dessutom var fadern rädd för sonens »stridiga humör».

Så en dag, just som mor stod i köket för att laga till middagen, kom fadern inbärandes med Karl. Han hade fått ena handen i ett af utväxlings-hjulen på kastmaskinen. Handen var illa skadad.

»Det är den venstra,» sade fadern. Det var ju en lycka i olyckan!

Man vände sig till en »klok» gubbe, känd för många lyckade kurer. Bonden har för lasarettet en motvilja, som inte kommit af sig själf. Det ligger många fall af vanvård bakom denna tradition!

Den »kloke» lyckades emellertid inte bättre, än att Karl fick kallbrand i handen. Och så inforslades han till lasarettet, och där strök hela armen.

När Karl hemkom, var han som en annan människa. Det djärfva modet var borta. Han motsade aldrig någon och lydde utan att resonera. Föräldrarne gladde sig mycket öfver att han blifvit så stillsam.

Han kom nu i nattvardsskolan och ådrog sig där prästens uppmärksamhet såväl för sin flit och sina kunskaper som för sitt ödmjuka sätt. Prästen lade sig ut för Karl, lät honom läsa för sig och intresserade ett par äldre bönder, så att de lånade fadern pengar. Och så skickades Karl

till seminariet. Där var han otroligt flitig, utgick med de vackraste betyg och fick genast ett förmanligt vikariat. När så klockar Nyström tog afsked från skollärarebefattningen, valdes Karl till hans efterträdare.

Så hade år efter år gått. Karl hade skött sin skola och sitt ansenliga bisamhälle, hvilket senare gifvit honom en viss ekonomisk ställning. För öfrigt hade han hört till de stilla i landena. —

Stor uppståndelse väckte därför det rykte, som dagen efter en baptistisk sammankomst kom ut i socknen: att skolläraren blifvit »läsare». Vid nästa bönemöte var också den lilla predikosalen alldeles öfverfylld af människor. Man hade hört, att skolläraren skulle upp och »vitna» och att kyrkoherden skulle komma dit.

Så skedde.

En oändligt stilla, nästan blyg glädje uppenbarade sig i skollärarens bön. Han tackade Försöndaren, som icke tröttnat att klappa på hans hjärtas dörr, fastän han i så många år varit döf för Herrens aldrig tröttnande maningar. Hela världen är för mig en enda lofsång, sade han. Hvert jag går, tonar mig till mötes: »Jesus är min!» Det är mig ännu omöjligt att fatta, att Guds kärlek kan vara så stor, att ett jordebarn kan bli så lyckligt.

Han sjönk på knä i stum tillbedjan, och hela församlingen följde exemplet, utom kyrkoherden, som smög sig ut. Här var intet att göra för honom.

Hur det var, så började den baptistiska rörelsen att gruppera sig kring skolläraren, ehuru han ingalunda var rätte mannen att bära höfdingeskapet.

Och så räknade kyrkoherden ut, att om han riktade ett dråpslag mot skolläraren, skulle hela rörelsen lida betydligt afbräck.

Han hörde sig för hos skolrådets medlemmar, om de ej voro med om att ge skolläraren en varning. Nej, det ville de inte. Han gjorde ingen skada, tyckte de.

Så vardt det ovanligt tyst och lugnt en tid.

Men så en söndag höll kyrkoherden återigen en ovanligt skarp predikan. Han talade om, att Herren en dag skulle skilja agnarne från hvetet. Och skulle den Mäktige göra det, så vore det också hans tjänares skyldighet att i sin ringa mån göra hvad göras kunde för att början af detta verk blefve utfördt redan här nere.

Samma dag hade det på decemberstämman nyvalda skolrådet sammanträde, och skolläraren fick sig en varning.

Det var, som hade detta tryckt ner honom. Men det var blott tillfälligt. Han blef sedan ifrigare än förut. Inte kraftigare, men varmare, innerligare.

Kom så slutakten i dramat — skollärarens afsättning. Såsom skäl därför anfördes, att han vid undervisningen i katekes skulle ha förringande framställt kyrkans doplära.

* * *

»Nå, hvad säger kyrkvärden om skolrådets beslut?» sporde kyrkoherden, då han träffade Per Larsson.

»Att du gjort en för dig själf ytterst oklok handling.»

»Hur så?»

»Beslutet är för det första tillkommet på svaga grunder. Skolmästarn har sagt, att kyrkans doplära är så och så och att baptismens skiljer sig därifrån i det och det. Något 'förringande' ser flertalet ej däri.»

»Vidare!»

»Säger man, att det nya skolrådets val var en väl genomförd plan...»

»Vidare!»

»Att det är föga kristligt att ta ifrån en man — och en ofärdig man till på köpet — hans lefvebröd, då skälen...»

»Förstår. Mera!»

»Att statskyrkans makt måste vara i sjunkande, då dess tjänare inte ha några andra medel för att motverka 'villfarelsen', än...»

»Jaså.»

Kyrkoherdens ögon gnistrade. Han såg på Per Larsson. Men denne var så lugn, som hade ingenting händt. Och han hade ju endast — därtill uppfordrad — lemnat äskade upplysningar.

* * *

Verkan af våldsätgården blef också en helt annan, än den afsedda.

Man såg i skolläraren martyren för sin tro. Skaror strömmade för att lyssna på honom.

»Tron hade jag förut,» sade han. »Nu har Herren gett mig kraften. Jag är äfven i detta hänseende en annan människa än jag förr varit. Jag hade bestämdt aldrig kunnat höja stridsbanéret, jag hade säkert aldrig blifvit annat än en stilla knäböjare vid korset, om jag inte fått göra detta offer, om därmed inte stillaståendet blifvit omöjliggjordt. Allt, som sedan barndomsdagar legat begravet i mig, har nu vaknat till lif — Herren vare tack och lof, att det fick en sådan användning.»

Det vardt en väckelse, som spordes vida omkring. Det var, som hade en dam sprängts och strömmen med omotståndlig kraft ryckt allting med sig. De hade gått och frågat sig, slägte efter slägte: Ha vi då ingen annan uppgift än att gifta oss, få barn, träla ihop litet åt dem, lemna ifrån oss gården, taga undantag och så dö? Och nu kom det jublande svaret: Ert lifsmål är att tjäna Gud och att efter döden ingå i hans himmel.

Och det var inte tomma ord. Det var en lefvande, orubblig förtröstan.

* * *

Kyrkoherden drog det kortaste strået i denna strid, som han — frigjord från bostället — dref med mycken kraft. Pockande i tonen och höglärd i framställningen, vann han intet med sitt deltagande i baptisternas bönemöten. Uppmärksammasad för sitt nit, fick han emellertid ett godt regalt pastorat på annat håll. Detta dels som belöning, dels emedan biskopen trodde, att »galenskaperna» skulle ge med sig, om man använde en annan taktik.

Men däri bedrog man sig fullständigt.

* * *

Nere i dalen, sides med kyrkan, ligger baptisternas kapell. Det förgyllda korset på tornet liksom sträcker ut armarne mot den besökande, och inskriften öfver porten bjuder: »Kommer till mig I alle, som arbeten och ären betungade».

I fönstren utåt vägen stå de vackraste blommor. Där bor den forne skolläraren, nu baptistförsamlingens föreståndare.

Går du in till honom, så skall han peka ut öfver socknen och säga dig, att om du vill undersöka, så skall du märka, att »läseriet» omskapat socknen. »Kroglifvet är borta,» skall han säga, »liksom spelgillena och de allt för många tids- och panningödande stadsresorna. Bonden är hemma och sköter sin jord, handtverkaren sitt arbete. Vi arbeta på att öka våra kunskaper för att bättre kunna fylla vår uppgift som tjä-

nare åt vår herre och Gud, för att bättre kunna förstå hans oändliga visdom och kärlek. Vi deltaga i det offentliga lifvets värf, och då man — i ett välförstådt intresse — förebrår oss därför, så svara vi med biskop Monrads ord, att vi ej från politiken vilja utesluta något så väsentligt som Jesu Kristi förlösande evangelium.»

Går du in i kapellet en söndag, så skall du finna, att där är lika fullt, som det är tomt i kyrkan. Och du skall finna, att öfver hela församlingen sprider sig ett återsken af glädje från skollärarens ansigte, då han talar om sällheten att känna sig som en lefvande gren af det sanna vinträdet och då han faller på knä i bön till Honom, i hvars mäktiga hand han fått vara ett redskap för att leda många till rättfärdighet och frid.

Offrad.

ela eftermiddagen hade hon hållit utkik från köksfönstret. Det var ett duktigt stycke från byn till landsvägen, men hans oxar kunde hon känna igen på en half mils afstånd.

Och där kom han!

Hon var i en sådan spänning, att hon tyckte sig icke kunna andas, om hon icke genast finge tala med honom.

Om en stund bad hon också sin matmor att få ledigt.

»Nu igen,» sade denna halft skämtsamt. »Det är rakt inte skäl, att du längre väntar på Lars. Det går bara utför för honom, tills det en vacker dag stupar. Tag du snickarn! Det är en duktig och snäll karl, och nu för tiden reder en handverkare sig bättre än en bonde. Hos honom finge du riktigt godt: litet hushåll, så du kunde

ha rent och fint som herrskap jämt. Och att bli hustru åt en fattig bonde och få gå som en slaf, dag ut och dag in, det är inte mycket att stå efter.»

Augusta svarade ingenting, bara skakade på hufvudet, i det hon kastade en sjal öfver axlarna och gick.

Det var länge sedan hennes steg varit så lätta, då hon vandrat upp till Lars' gård. Det nya, hon fått för sig, hade försatt henne i en så egendomlig stämning. Med verklig bäfvan tänkte hon på, om det verkligen kunde ha lyckats för honom i staden. Ty då vore hennes hopp åter skjutet bort i ett aflägsset fjärran. Men hon skulle i alla fall vänta på honom, om det också vore aldrig så länge. Ty det hade hon lofvat, och det hade hon aldrig ångrat.

O, hvad hon väl mindes, huru det var då! Det hade bestämdt aldrig sedan dess varit en så vacker sommarafton. Kornknarren skrek i åkern, dimman låg orörlig öfver kärret, och i själfvaste asphagen vände sig icke ett löf. Och bara tjugo år var hon då och glad som en lärka.

Hon hade legat där i kökskammaren och tänkt så mycket på Lars och på framtiden, som hon såg i bara ljus, ty hon tyckte sig med sin kraft kunna besegra alla svårigheter.

Då hade det knackat på fönstret, sakta, liksom betänksamt. Det var Lars.

Hastigt hade hon kastat på sig kläderna och kommit ut.

»Hur är det med dig, Lars? Du ser så allvarsam ut.»

»Det gör jag väl jämt,» hade han svarat, »men i kväll har jag lite större orsak därtill än vanligt. Handelsman i staden har sagt, att han slår ned på far, om han inte inom fjorton dagar betalar räntan på inteckningen. Och det finns ingenting att ta till det. Ingen vill låna far pengar, efter som han super och inte sköter sig. Det har gått bakut för honom, allt sedan han fick de fattiga två tusen riksdalrarne med styfemor, som alltid velat slå på så stort.»

»Var han nykter nu, Lars?»

»Ja. Så nog var det allvar med det han sade.»

Hon svarade ingenting. Hon förstod denna längtan, som alltid ligger på djupet af bondsonens hjärta: att bli ägare till fädernegården, att få ta vid, där far slutat, att få bringa skördar ur den karga jord, som kanske farfars farfars farfars far brutit, och där slägtled efter slägtled sträfvat och kämpat. Hon visste, att fädernetorfvän växer samman med sonens hjärta och att de båda ej kunna slitas ifrån hvar andra, utan att ett af de fastaste band måste brista. Och särskildt kände hon Lars' drömmar: att få bort enbuskbacken midt i trädesåkern, att få dika ut lillängen o. s. v.

»Blir det auktion då?» frågade hon. Rösten skälfde, och hon vågade ej se på honom.

»Jag vet inte. Ser du, handelsman i staden har sagt åt far, att han skall låta det vara, som

det är, om jag får öfvertaga gården för hvad hypoteket och inteckningarna gå till. Mer är inte gården värd, men det kan inte hjälpas. Det värsta är, att jag, som du förstår, inte är hulpen med det. Jag har ju ingenting till kreatur och redskap. Det, som far har däraf, måste gå på auktion till betäckande af småskulder.»

»Talade far din vid handelsmannen om undantaget?»

»Ja, det förstås, att han visste, att om jag tar gården, ska' de gamle ha undantag, och far vill ha ett duktigt undantag — eller rättare mor, ty hon lefver naturligtvis mycket längre än far. Och det kommer jag inte ifrån. Så gården blir i själfva verket mindre värd, när den blir betungad med undantag, men handelsman tänker väl som så, att hans inteckningar redan nu inte ha så mycket värde, och mindre blir det, om far får hålla på eller gården skall säljas. Och tar en skötsam karl hand om gården, så menar han, att det skall bära sig bättre än förut, trots undantaget. Själf tror jag det också, fast jag vet, att jag aldrig har några lysande dagar att vänta. Men det får jag inte tänka på, ty inte går jag från gården, om det fins någon möjlighet att ta den. Frågan är här bara, hur jag skall få pengar till att sätta upp med.»

»Din far vill väl att du ska' ta en flicka, som har något?»

»Ja. Han har varit och talat med Nils i Brännåsen, och han hade lofvat, att jag skulle

få Emili. Men henne tar jag inte — var lugn, Augusta. Kunna inte vi komma ihop, så bryr jag mig inte om någon.»

Hon såg upp till honom med en varm, tacksam blick.

»Men ser du, Augusta, om det nu också kan gå för mig att få gården, så vill jag inte ta dig till mig, förr än jag fått se, hur det bär sig för mig. För om det bär sig illa, så blir det väl någon råd, om man är sin ensamma kropp, men har man stält hustru och barn i olycka, då är det värre.»

»Ja, jag kan vänta, Lars.» —

Och nu hade hon väntat i åtta långa år.

Lars hade fått hjälp till uppsättningen. Man visste, att han var en ordentlig och arbetsam karl, och så väntade man sig, att han skulle ta en flicka, som hade pengar. På det där barndomstycket för »smedens Augusta» trodde man inte.

Det hade gått ovanligt bra för honom två, tre år. Och så hade han tagit i tu med att realisera ett par af sina älsklingsstankar: enbuskbackens borttagande och lillängens utdikning. Men detta jämte en följd af dåliga år hade satt honom på kneken. Inteckningshafvarne tänkte inte på, att gårdens värde genom de på den samma nedlagda kostnaderna var höjdt. De voro lika stränga med räntorna som förut, och på något nytt lån var ej att tänka. Förhoppningarna, att Lars skulle skaffa sig pengar genom gifte, hade svikits, och man var obenägen för

att mera hjälpa honom. »När han är så dum, som han är, så»

Senaste hösten hade han nödgats sälja all sin spanmål till räntor och utlagor, och nu hade han varit åt staden för att få vårutsäde på kredit.

* * *

Augusta hade kommit fram till gården. Lars var inte inne. Han höll ännu till ute i ladugården med oxarne, sade pigan.

Augusta gick dit. Oxarne stodo och mumsade på råghalmen, och vatten hade de fått. Men Lars var inte där. En förskräcklig tanke for igenom henne och kom henne nästan att bli stel.

»Lars!» ropade hon förskräckt.

Intet svar.

Hon genomsökte ladugården. Han var inte där.

Så sprang hon ut i vagnsskjulet. Där satt Lars med ett uttryck af hopplös förtviflan i ansigtet.

»Å, så rädd jag vardt, Lars. Det föll på mig, att du kunde ha gått och gjort dig något illa.»

»Ja, det vore kanske det bästa.»

»Säg inte så, Lars . . . Det har inte gått för dig i staden?»

»Så är det.»

»Kom in, så får jag tala med dig.»

Viljelöst följde han med. Detta var då slutet! För att komma, dit han nu var, hade han trälät och släpat, tänkt och grubblat natt och dag under åtta långa år!

»Du vill förstås bjuda mig dina 400 riksdaler igen,» sade han, då de kommit in i stugan. »Men jag tar dem inte, Augusta! Du har gjort bättre skäl för dina hopsparda slantar, än att de skulle kastas ut på en gård, som inte vore hulpen med det. Skulderna och i synnerhet utlagorna äro för stora. Det bär sig inte annat än i mycket goda år, och dessa kunna inte räcka till jämt. Vi bönder äro alldeles för tryckta för att kunna hålla oss raka. När jag tänker på, hur fint han, grosshandlaren, har, som inte vill låta mig få några tunnor säd på kredit, så kan jag bli tokig. Det är dit, till staden, vi få släpa allt, vi kunnat slafva ihop, för att de skola få gå fina och bo fint och äta så godt, att vi inte kunna få ett sådant mål en gång om året, som de ha tre gånger om dagen...»

»Nej, Lars, jag har inte tänkt att bjuda dig mina pengar. Jag vet, att det inte är skäl att försöka med det något mer. Utan jag ville råda dig att sälja gården...»

»Det är jag tvungen till.»

»— — — och fara till Amerika.»

»Det har jag själf tänkt på. Men det tjänar ingenting till, hvad jag än tar mig för. Jag är alldeles bruten. Gården kan jag inte behålla, och i Amerika, eller hvart jag komme, skulle jag alltid gå och tänka på det här, så att det ingenting blefve med mig.»

»Är du säker på det?»

»Ja, Augusta, jag har tänkt så mycket på det.»

»Då har du bara *ett* att göra, Lars.»

»Att ta Emili i Brännåsen, menar du?»

»Ja.»

»Det gör jag aldrig!»

»Men jag visste ju då i alla fall, att du tänkte på mig, fast vi aldrig kunde få hvarandra.»

»Åt det hållet var det aldrig värdt, att du talar, Augusta. I stället skulle jag vilja be dig att ta snickarn.»

Augusta svarade inte. Hon bara grät. Men Lars visste, att hennes svar var lika kraftigt som hans.

»Men vill du inte lofva mig, Anders, att du tänker på Amerika? Om du inte får något öfver på gården, så räcka mina pengar till resan.»

»Jo, jag skall tänka på det.»

De tryckte hvarandras händer till afsked. Det var deras trohetslöfte, byggt på den säkra grunden af ömsesidig kännedom, utan fraser, utan uppstyltad romantik, och på medvetandet om att kunna draga ense i ett sträfsamt arbete.

* * *

Det blef auktion på gården. Handelsmannen stannade för högsta anbudet. Han fick lof att rädda sina inteckningar. Och för honom var det

ingen fara. Han kunde behålla gården, tills det blefve bättre år och den stege i värde.

Just som klubban föll, rusade Lars fram och högg handelsmannen i strupen. »Det är du, din rackare, som skaft mig ända in på benen! Jag skall . . .»

Man fasttog Lars.

Han hade blifvit vansinnig.

* * *

Handelsmannen kom hem till staden, ursinnigt svärjande öfver »dessa fördömda bönder, som inte kunna sköta sig, utan en annan skall förlora på dem».

Han var själf torparpojke. Men det hade han för länge sedan glömt. Visst kunde han i somliga lag, som voro honom öfverlägsna i allt utom förmögenhet, briljera med, huru han arbetat sig upp. Men det mödosamma i bondens lif, bondens kärlek till torfvän — det hade han glömt.

Lars fördes till Vadstena hospital, där han dog efter ett år. Augusta hade mer än en gång varit där och sett till, att han fått riktig vård.

Då han dött, ombestyrde hon, att hans lik fördes hem till sockenkyrkogården och där blef jordadt.

Hon tog aldrig snickaren, utan betraktade sig som Lars' enka.

Så länge det var sommar och grönt, fans det alltid en kvast friska blommor eller en krans

på hans graf. Och då folket såg henne vandra
upp till de dödas gård med sin gård åt minnet,
det minne, som gaf färg åt hennes ensamma lif,
sade de:

»Dä där ä så'n där barndomskärlek, di kallar.»

vandra
minnet,
ma lif,
kallar.»

»En enda!«

August Troman kom från sitt arbete vid bygget. Han tänkte styra in på »Syltan», den gamla välkända krogen, ty han hade, genom att duka upp en historia för sin arbetsgifvare, fått ut en veckas lön i förskott och nu var det ett lämpligt tillfälle att göra sig en »glad» afton.

Som han gick där, kom han att fästa sig vid att ljus strömmade ut genom fönstren till ett välbekant hus. Det var goodtemplarnes lokal, och de hade fest i kväll, det visste han.

»De ska' sannerligen ha lite att göra, som kunna ta sig för med sådant dagen före julafton,» mumlade han.

Men då kom en tanke: »Använder du din tid bättre, som går till krogen?»

Utan att vilja erkänna, att han blef slagen däraf, fortsatte han: »Om man skulle gå upp och skoja med dem ett tag!»

Han gick dit upp.

Där var värme och ljus och blommor och grönt. Och öfverallt suto väl klädda män och kvinnor.

Han kände sig skamsen. Inte för att han bar sin arbetsdrägt. Men därför att den inte var hel. Och därför kröp han undan i ett hörn nere vid dörren.

Nykterhetsföredraget började.

Så underligt! Han tyckte, att talaren oafbrutet såg på honom, liksom borrhande sin blick tvärt igenom honom. Och hvad talaren sade, var som direkt till honom.

I hans hem såg det ut, som talaren sade. Där skulle det inte firas någon julkväll i morgon. Där skulle ingen vänlig brasa flamma i spiseln. Där skulle ingen julgröt vankas och inga julklappar.

Hur kunde talaren ha så väl reda på honom! Att hans hustru och barn voro så trasiga och utmärlade och att det såg så illa ut i hemmet!

Och nu kom solskenet: Hurudant det skulle kunna bli, om han läte bli att förstöra sina pängar på krogen. Hustrun skulle inte gå där som en stum längre. Barnen skulle inte bli ficktjufvar och . . . han vågade inte för sig själf återupprepa, hvad talaren sade om flickorna. Ty de skulle nog bli vackra, som modern en gång varit . . . Det skulle bli mycket varmare och gladare hemma än på krogen.

»Vill herrn skriva upp mig,» sade Troman, i det han skygt såg upp till talaren, som till-

kännagifvit, att man redan i afton kunde få inträde i orden.

Han kände sig så liten inför dessa, som han gått upp för att »skoja» med.

* * *

Efter festens slut var det logemöte med intagning.

Troman var den ende »kandidaten».

»En enda!» sade en flicka, på hvars regalia det stod *V. V. T.* Och den lilla läppen kröktes föraktligt. Men hon fick en sträng blick af den, som hållit nykterhetsföredraget och som bar *V. Ö. T.* på sin regalia.

Snart var intagningsceremonien öfver. Troman var mycket rörd. Något så vackert hade han icke varit med om, sedan han konfirmerades i den lilla kyrkan »där hemma». Där var det också klädt med löf och blommor. Och där var det också sång och gripande tal. Och där gaf han också ett löfte för lifvet. Men då visste han inte, hvad han lofvade. Men det visste han nu. Nu såg han hamnen, där han skulle vara trygg för bränningarne.

»*V. Ö. T.*» hade i sitt ansigte något så blidt och godt. Han var lik Kristus, sådan som Hörberg målat honom där hemma på altartaflan i kyrkan, med guldgult hår och vänliga blå ögon.

Han hörde inte huru otålig »*V. V. T.*» var. Han hörde inte huru »*F. V. Ö. T.*» knapt kunde

läsa innantill, och han fann det inte löjligt att denne, som var den yngste i logen, kom med så faderliga råd. Och inte märkte han, att »V. K.» rabblade upp sin bön själlöst som en fonograf.

Det var så högtidligt, så storslaget allt för honom. Och när han knöts in i syskonkedjan, då kände han, att han skulle vara stark nog att kunna motstå krogens och kamraternas frestelser. Det var ju så många, som i kärlek ville stödja honom.

* * *

När han gick hemåt tänkte han öfver sitt förflutna lif. Hans hustru hade allt haft bra rätt ändå. Hon ville inte från torpet där hemma, fastän det bara var ett dagsverkstorp, och hon sade, att den där storhetsandan och lusten efter staden, som nu farit i honom, bara var högfärd, och högmod går för fall. Det var liksom skulle en förbannelse ha följt honom allt sedan han kom till staden. Han hade ju tjänat ihop på torpet, så att han kunde köpa häst och nu skulle han bli åkare i staden, och han hade det så bra förspändt som hälst. Men så kom han i slang med svirare, så att det nyttade föga, att förtjänsten var god. Kom så olyckan, då hästen stöp knall och fall och dog . . . Och så hade det gått utför ideligen, tills han nu blifvit murerihandtlangare.

Men det var liksom hade han blifvit alldeles förändrad i ett enda tag . . . Att den där goodtemplarorden var något så märkvärdigt!

Och det var då förunderligt, att han just nu kom att tänka på torpet där hemma. Det stod outarrenderadt än . . . Om han skulle — ja, tänk om han skulle fara ut och tala vid bonden att få igen det!

Han vågade knapt tänka på det, men då han kommit till sitt hem och sträfvat uppför de tre trapporna, hade tanken mognat till beslut.

Men det skulle han inte tala om för hustrun. Fick hon så mycket på en gång, så dog hon bestämdt af glädje.

Han skulle fara ut till bonden och skriva kontrakt och så skulle han spara så mycket han kunde, och den 13 mars skulle han säga: »Hör du mor, i morgon flytta vi hem till bygden, till torpet igen.»

Det skulle bli en dag det!

* * *

När han gick uppför trapporna undrade han hvad hustrun skulle tänka, när hon fick se honom komma hem alldeles nykter. Det hade inte händt på mången god dag.

Hon betraktade honom ideligen, såsom trodde hon inte sina ögon.

Han gick strax till sängs. Hustrun såg åt bordet, där vid den rykande fotogénlampans svaga sken syntes några kalla potatisar, en brödkaka och en sillbit.

»Jag har varit ute i kväll, så jag vill inte ha något,» sade han.

* * *

På morgonen gick han tidigt ut och tog äldsta flickan med.

Och så köpte han gardiner och en bordduk och två stearinljus och lutad fisk och risgryn, och flickan fick pengar till ved.

»Hälsa mor,» sade han till flickan, »att i går vardt jag godtemplare.»

Så gick han till sin arbetsgifvare och talade om, att han ljög i går och huru han kommit på andra tankar.

Han fick löfte om mera pänningar i förskott, när han strax på middagen slutade arbetet för dagen.

Då gick han till pantbanken och löste ut sin helgdagsrock och hustruns klädning, den där präktiga, röda ylleklädningen. Och pänningarne räckte ändå till litet nytt åt de två flickorna. De fingo i främsta rummet. Pojken var ju så liten än, att han inte kunde glädja sig åt något sådant.

När han kom hem, var det nyskuradt och gardiner uppsatta och de två ljusen funnos på bordet, fast de inte voro tända. Midt framför brasan satt hustrun.

Det glimmade i hennes ögon. Var det bara af glansen från elden?

Han strök henne öfver håret. Men det var som halft ofrivilligt, som om han inte ville låta förstå, att det var en smekning.

Det var alldeles, som om de voro fästefolk igen, tyckte Troman för sig själf.

Tänk om hon också vetat det bästa!

»Hvar har du fått den här ifrån?» frågade Troman och pekade på en liten väl pyntad julgran, som stod midt på golvet.

»En pojke var här med den och hälsade från, jag tror det var godtemplaröfversten.»

Senare på aftonen hördes någon, synbarligen obekant, famla sig upp för trapporna.

Det knackade på dörren.

»Bor mureriarbetar Troman här?» frågade en stämma, i det hustrun öppnade dörren.

»Ja,» utropade hustrun och skyndade att slå upp dörren på vid gafvel.

Troman kände igen rösten. Det var »godtemplaröfversten», han med de vänliga ögonen, han som skickat dem julgranen.

»Jag kommer direkt från mitt matställe, och hemlös untkarl, som jag är, roade det mig att titta upp till er. Jag hade särskildt fäst mig vid er, eftersom ni var vår ende kandidat i går,» sade han.

Och så tändes ljusen på bordet och i julgranen, och främlingen plockade fram ur sina fickor en hop saker, som kommo de smås ögon att lysa af fröjd. Det var visserligen inte leksaker åt flickor — inte hade han tänkt på det — men

flickorna tänkte sannerligen heller inte på, att gunghästar och piskor och pistoler inte rätt passade åt dem.

Hvarken Troman eller hustrun eller barnen voro blyga för honom, fastän Troman talat om, att han var »något högt», ingenjör, redaktör eller hvad det nu var. Han var ju så snäll och vänlig.

När han gick hem, hade de inga långa tack-sägelsetal till honom. De tryckte hans händer så mycket mera trohjertadt.

Och han tänkte: »Här skulle jag ha min *V. V. T.*, som var nog tanklös att säga 'En enda!'»

Och ändock kunde han inte på långt när beräkna, hvilket storverk i det lilla det hade varit, honom förunnadt att få utföra.

»Bara en piga!«

Inte en enda ljusstråle nådde ner till den undangömda Strandgatan, inte ett ljud störde den pinande tystnaden, och vinden kom isande kall utifrån sjön.

Endast af instinkt hade hon uppsökt denna plats, hvarest det yttre så väl svarade till, hvad som rörde sig i hennes inre. Där fans endast mörker, stum förtviflan och köld.

Ack, hon hade haft så litet att glädja sig åt i sitt händelsefattiga lif. Och det, som hon en gång trodde vara en solstrimma, var endast bländverk!

Det var en tung dag, en förfärlig dag, då hon måste vandra ut i världen för att förtjäna sitt bröd. Men far hade dött, mor kunde inte göra de många dagsverkena för det lilla torpet, och så fick hon ta den vanliga reträtten, till fattighuset, medan Anna gaf sig ut i vida, vida världen. O, att inte få vårda den gamla, nu när hon behöfde

vård, och då Anna kunnat ge något igen för all hennes ordfattiga, men så mycket handlingsrikare kärlek! Dock, alltid skulle hon kunna spara någon slant att köpa litet kaffe och socker för åt den gamla, någon varm kofta, några duktiga skor.

Och så hade Anna gifvit sig till staden och letat rätt på kommissionskontoret, som hölls af den bekanta, supiga kvinnan.

»Ja, bevars, det fins plats för dig, hos kapten Forslinds till och med. Du skall må där som pärla i gull, och med en så'n ansigtslapp, som du har, skall du lätt finna herrar, som klä' dig fin som en fröken.»

Anna förstod inte det där talet *då*. Men nu förstod hon det.

Hon hade sammanträffat med Erik, Anders Erikssons i Tarsta son, som kommit i handel och blifvit en fin herre. Och han hade talat vid henne, varit vänlig mot henne, gjort henne sällskap i de mest undanskymda gångarne på Stora holmen om söndagskvällarne o. s. v. Det hade gjort henne så oändligt glad, och så hade hennes bröst börjat fyllas med aningar, förhoppningar. Ja, hon hade en tid vågat hysa så djärfva drömmar, att hon såg ett gladt och ljust hem, där hon sträfvade till att vara den goda fén och där gamla mamma fick en fristad...

Och så blef detta slutet! Han stötte bort henne, då hon talade om, att hon skulle bli mor åt hans barn. Och så hade han bjudit henne

pängar, bara hon gick, så att han vardt af med henne!

Men allt detta skulle ingen få veta. Mamma, som trodde hela världen om godt och som släpt ut henne bland frestelserna utan att varna henne därför, utan att be henne misstro sitt eget hjärta, hon skulle aldrig behöfva höra talas om sin dotters öde.

Och dock, trots detta hennes beslut, var striden hård. Man kastar sig inte utan motstånd i armarne på döden, när alla pulsar slå med kraftiga slag och när man inte gjort något värre brott än lydt naturens kraftigaste bud.

Det skvalpade till i vattnet... Nu kom ångern förfärlig. Men hon kunde inte simma. Och ingen hörde hennes skrik — — — — —

* * *

»Har du hört talas om, att en människa drunknat i kväll?» sade Eriks kamrat, då han på aftonen efter ett litet rummel kom hem till kontoret.

»Nej, berätta!»

Och kamraten berättade händelsen i lifliga färger. Han hade till och med varit och sett liket. Kaptenskan Forslind hade varit alldeles öfver sig gifven, ty flickan hade varit så snäll, så klok och duglig. Och så det förskräckliga,

att hon kanske begått själfmord — man visste inte om det var olyckshändelse eller inte — utan att man det ringaste visste hvarför. »Det var,» slöt han, »rent ynkligt att se och höra hela bundten, och jag vardt spik nykter på kuppen.»

»Ja,» utbrast Erik spotskt, »det var visst något att åma sig öfver. Det var ju bara en piga!»

»Märkt.»

fverklasskrogens ur slog ett. Det var tid att stänga.

»Det var då för innerligt väl, det», sade en af det lilla lagets medlemmar, hvilkens uttal och drägt röjde landsbon. »Jag är verkligen belåten på det här.»

»Hvad vill du nu då?»

»Gå till hotellet och lägga mig, förstås.»

»Nej, hör du, försök inte! Än är inte den här dagen slut. Vi skola visa dig, hur vi kunna roa oss i Stockholm.»

»Hvad skall det nu bli af?»

»Vi skola till 'flickor', förstås.»

»Nej, tack!»

»Nu skall du inte vara tråkig, Erik. Och så tåga vi!»

»Tsing la la, tsing la la», gnolade de tre stockholmarne. Och så bar det i väg.

De kommo upp på Drottninggatan.

»Pst!» ljöd det från en af deltagarne i skaran.
En kvinlig skepnad gjorde helt om.

»Tyckte jag inte det var Frida! Hvar har ni Ida och Lisen och Mary?»

»Ida och Lisen gnodde, hemåt gissar jag, för de hade en 'byling' efter sig. Och de voro inte uppe i fredags . . . Mary har inte varit ute sedan ni var hos oss sist.»

»En hel vecka således. Det var faen till helgon! Fantiserar hon ännu om att skaffa sig försvar och öfverge rörelsen . . .»

»Usch ja! Men vet ni hvad gubbar? Nu gå vi hem.»

De gingo. Sällskapetets talföraste medlem tog flickan under armen.

»Hör du, hvad är det där för en bondjanne, ni fått med er?» frågade hon.

»En slägting till oss. Duktig och hygglig karl . . .»

»Tycker inte om hyggliga karlar. Är han godtemplare?»

»Nej. Hvarför frågar du det?»

»Han ser så nykter ut mot er, och så passade han så bra åt Mary.»

»Super inte hon håller numera?»

»Inte! Det har hon aldrig gjort.»

»Hör du Frida. Hon är egentligen . . .»

». . . för god till 'flicka', ja. Hvarför skall hon hålla på med det, när hon inte har lust för det! Kan hon inte bli syhäst igen! Pojken är

död, så den får hon aldrig ondt af . . . Men nu börja vi på att bli tråkiga . . .

»Blott en hatt och en ring»

småsjöng hon.

Framkomna till ort och ställe, öppnades för dem af en äldre kvinna med rå, genomträngande blick.

»Äro Lisen och Ida hemma?»

»Ja.»

»Fram då med sju halfva porter, mutter! Här ska' festas!»

Lisen och Ida sprungo i famn på hvar sin stockholmare, under det Frida ryckte Erik med sig in i ett annat rum, där en flicka på, som det kunde synas, ett par och tjugo år, satt och sydde.

»Här, Mary, har jag varit ute och letat upp en fästman åt dig, som väl måtte vara efter ditt sinne.»

Den tilltalade såg upp med ett par stora blå, intelligenta ögon. Med en rörelse af handen och en halft allvarlig, halft leende blick — hon såg allt för väl Eriks förlägenhet — bjöd hon honom att sitta ner, hvarpå hon fortsatte med sin sömnad.

Han hade aldrig förr sett en så vacker kvinna.

Mellan dem var snart, trots oväsendet från de andra rummen, ett lifligt samtal i gång.

* * *

Två dagar därefter, då Erik for hem till sin gård, följde honom Mari, klädd i sjalett och slät kjol.

»Hvad är det där för en?» frågade hans styf-mor, en ovanligt fetlagd 60-årig kvinna, då hon fick se Mari.

»Ni vet lika väl som jag, att jag for upp till Stockholm för att skaffa mig en ny piga.»

»Ja, jag vet nog, att inte en landsflicka duger åt dig.»

»Men ni vet förstås inte, att ingen människa härifrån trakten, som duger till något, vill komma hit för att ta's med ett så elakt stycke som ni? Hva'?»

»Hvad tror du då, att den där duger till — med ett sådant där altartafleansigte! Men det är väl för det du tagit henne!»

»Det angår inte er, hvarför jag tagit henne. Så länge ni får ert undantag ordentligt, ber jag er att hålla er på er kammare och vara lugn för resten.»

»Tänker du gifta dig med henne?»

»Det angår er heller inte. Och inte ämnar jag be er om lof, om det skulle falla mig in.»

Gumman försvann, och Erik gick ut i köket, där Mari genom den otäta dörren hört alltsammans.

»Om käringen skulle komma och vara ettrig, så rif af henne, och säg mig till för öfrigt,» sade han.

Mari svarade ingenting. Hon kände alltför väl med sig, att hon hvarken skulle kunna det ena eller det andra.

* * *

Så gingo tre år. Med jämnmod hade Mari burit alla den gamlas många stickord och elakheter. Hon hade aldrig beklagat sig däröfver. Och huset hade hon skött på ett sätt, som vida öfverträffat Eriks förväntningar.

Så kom hon en dag till honom:

»Du får lof att tänka på att skaffa dig annan piga till den tjugufjärde, Erik, och du får inte vara ond på mig för att jag dröjt så länge med att säga det. Jag har haft så svårt att komma fram med det, därför att du alltid varit så snäll.»

Erik vardt häpen. »Hvart . . . hvart tänker du då ta vägen?»

»Till Amerika.»

»Hvarför vill du resa?»

Hon sjönk ner i soffan och grät.

»Nej, kära Mari,» sade han med ett vekt, varmt tonfall, i det han strök henne öfver det rika bruna håret, »du skall inte alls resa. Du skall stanna hos mig och bli min hustru. Det for för mig i första ögonblicket, jag såg dig. Jag tänkte då, förstås, om . . . Sedan har det inte gått en dag, som jag inte varit glad öfver, att jag träffade dig, för jag kunde aldrig tro, att en människa kunde vara så god och förstå

allting så bra som du. Jag har nog sett, huru du slitit med styfemor min, fastän du aldrig jämrat dig.»

»Och jag har nog märkt, hur många gånger du förebyggt ledsamheter, fastän du inte sagt det,» genmälde hon sakta.

»Ser du,» fortfor han, »jag hade nog talat med dig för länge sedan, men jag har, rent ut sagdt, ideligen gått och väntat på, att isterklumpen kring käringens hjärta skulle bli stor nog. Långt kan hon rimligtvis icke ha kvar.»

Mari ville säga något, men Erik afbröt henne: »Jag förstår, att du vill säga något om att bemöta henne med kärlek. Ja, det har du gjort nu i tre år. Men hvad har det hulptit? . . . Af sådana orsaker har jag dröjt med att säga det jag sagt. Men nu är jag glad, att det är gjordt. Och nu stannar du hos mig, och vi gifta oss, så godt först som sist. Säg, Mari?»

»Nej, Erik, det vore inte bra, om det ginge så.»

»Hvarför det då? Har du inte alltid tänkt det? Å, nog tycker du om mig!»

»När du tog mig, så tänkte jag allt, att du ämnade gifta dig med mig, om jag blef hyggelig. Sedan har jag inte förstått dina tankar. Men nog har jag hållit af dig — o, hvad jag hållit af dig! Hvad jag många gånger, då du farit bort, stått och sett efter dig, tills du försvunnit bakom skogsdungen vid stora vägen! Och hvad det varit för en glädje att göra dig i lag! Det har skärpt min skarpsinnighet så otroligt att räkna

ut, hur du velat ha det, att snappa upp hvarje ord af dig och minnas det, ty det vet jag, att du blott vill det, som är rätt . . . Och att jag rest mig ur min förnedring — ja, det har inte kostat mig den ringaste möda. Tanken på dig har hållit mig uppe, och jag tycker, att det är rent af skam, att jag inte gjort något själf . . .»

»Hvad du 'brutit', förstår jag mig inte vidare på, fastän jag vet, att gifta kvinfolk och gamla käringar döma det hårdt, något som de lätt kunna göra, eftersom de inte behöfva komma i frestelse. Men det förstår jag, att hälften af dina tårar — jag har nog märkt åtskilligt — skulle ha kunnat göra en djäfvul till ängel . . . Och så är den saken klar, Mari. I morgon går jag och tar ut lysning.»

»Nej, Erik!» utbrast hon ängsligt.

»Hvarför inte, kära Mari?»

»Det förstår du lika bra som jag. Din mor blefve så förbittrad, och det skulle förr eller senare bli bekant, hvad jag varit. Då vore du utstött från dina likars krets, och det blefve en olycka utan all ände, både för dig och för mig. Om vi också hölle aldrig så mycket af hvarandra, om än aldrig någonting kunde åstadkomma tvedrägt eller mistro mellan oss, så skulle vi ändå inte kunna lefva fullkomligt för oss själfva. Tro mig, Erik, det skulle allt komma att kännas för dig, om du också inte inser det nu. Jag skulle sörja mig till döds öfver, att jag gjort dig så olycklig.»

»Då säljer jag gården och följer dig till Amerika!» sade Erik häftigt.

»Herre Gud, hvad har jag gjort,» utbrast hon och kastade sig ner i soffan. Hela gestalten skakades af gråt.

Hon hade lärt sig förstå, hvad det vill säga, att skilja bonden från fädernegården. Hon hade lärt sig förstå, att den så växt tillsammans med hans väsen, att den inte kan ryckas lös därifrån utan att något brister, som aldrig kan läkas . . . Gården hade gått i arf i nio led, efter hvad man visste.

»Mari, käraste Mari, du får inte sörja så förskräckligt,» sade han, i det han föll på knä vid soffan och lade sin kind emot hennes. »Du kan inte tro, hvad det gör mig glad, att du förstår, hvad gården är för mig, men du måste tro, att jag lättare skiljer mig från den än från dig . . . Säg, att du tror det, och låt oss sedan lugnt tänka öfver ett par dagar, huru vi skola ställa till. Nu äro vi därtill för upprörda bägge två.»

* * *

Dagen därpå var Mari borta. Hon hade lofvat grannhustrun att hjälpa denna med sömnad någon dag, då hon hade ledigt, och då det nu passade sig så, begagnade hon sig af tillfället. Det var ju alltid bättre än att vara hemma, der allt påminte om det skickensediga, som försiggått.

Vid middagstiden kom styfmodern ner i köket till Erik.

»Jaså, du sitter här och äter torrskaffning. Du kunde ju sagt åt mig att laga lite mat åt dig, då din piga springer i gårdarne.»

»Mari springer inte alls i gårdarne. Hon är hos grannas. Det har hon mitt löfte till, och jag är glad öfver att på det sättet kunna göra dem någon återtjänst för att de så många gånger hulptit mig. Och den här 'torrskaffningen' duger. Behöfde jag aldrig få sämre, så redde jag mig.»

»Åja, du har goda utsigter.»

»Till hvad?»

»Att få det sämre än du har.»

»Hur då?»

»Å, den där ställer sig väl in med dig en vacker dag så, att du går och gifter dig med henne.»

»Hon ställer sig inte in alls. Men det skall jag säga er, att bättre hustru kunde jag aldrig få.»

»Håhåjaja! Är det så hett redan!»

»Tycker ni då, att det vore för snart? Har hon inte länge nog gått här och släpat för två och tagit emot oförtjänt ovett af er — för 75 riksdaler om året och maten?»

»Å, man vet inte så noga . . .»

»Säg inte ett ondt ord om henne, för då visar jag er dörren!»

»Ja, den kan du visa mig, men det är inte sagdt, att jag går för det. Jag behöfver inte bli utvisad för en så'n därs skull. Nu har jag allt reda på, hvad hon är för ett fint fruntimmer.

Och det dröjer väl inte så länge, förr än hela socknen vet det, så att om du rör på dig, så kan du vara säker på, att det är bäddadt åt dig. Ur huset skall hon, och det . . .»

»Men inte så länge jag har något att säga till om i min egen stuga! Och min hustru skall hon bli, om också ni och hela världen söker att nedsvärta henne aldrig så mycket.»

»Ett sådant där . . .»

Han höll för hennes mun.

»Säg inte ut, för då svarar jag inte för, hvad jag gör!»

»Ett så . . .»

Han slog upp dörren.

»Ut käring!»

Hon gick och slog igen dörren med en väldig skräll.

Strax därefter kom drängen in.

»Hvad är det med farmor?» sade han. »Det stönar så förfärligt uppifrån öfra förstugan.»

Erik sprang uppför trappan. Där låg styfmodern på golfvet, medvetslös, och fradgan stod henne kring munnen.

»Gå efter Mari,» befalde han drängen.

Mari kom. Hon hade sprungit så fort, att hon knapt kunde andas. En så förfärlig tanke hade fallit öfver henne . . .

Vid Eriks första ögonkast vardt hon dock lugnare.

Grannhustrun kom en stund efter. Hon hade inte hunnit med Mari.

»Det är slag,» sade hon, så fort hon fick se den medvetlösa.

Man knäpte upp dennas kläder, och Mari utförde med största noggrannhet alla grannhustruns, om en viss sakkunskap vitnande föreskrifter.

Erik följde hvarje hennes rörelse. Mari var nu blott deltagande. Så kärleksfullt kunde hon behandla den, som gjort henne så mycket ondt!

Inom en timme var styfmodern död.

* * *

Följande dag kom länsmannen upp till Eriks gård i sällskap med tjärdingsmannen och en skrifvare.

»Hvad är det om?» frågade Erik.

»Jo, det . . . Hur är det med er styfmor?»

»Hon är död.»

»Hur gick det till?»

»Jag vet inte, om jag har något slags skyldighet att för er redogöra . . .»

»Jo, det har ni. Det går besynnerliga rykten.»

»Ja, jag förstår, att ni nu är ute och far efter något käringprat igen. Men jag skall råda er att fortast möjligt sätta er i och åka hem. För fastän ni är länsman, så har ni väl skyldighet att ha någon rimlig misstanke åtminstone, innan ni kommer och ställer till obehagligheter för en karl som hittills lyckats slippa att råka ut för er.»

»Ta inte munnen så full! Då kan det bli farligt också för er.»

»Hvad är det då för babbel ni far efter? Hvem skul . . .»

»Jo, i ert hus skall finnas en kvinsperson, en f. d. pro . . .»

»Håll!» skrek Erik och slog handen i bordet.

»Ni har väl antecknat, att jag här blifvit missfirmad?» sade länsmannen åt skrifvaren, en blek pojke, som framstammade ett förskräckt »ja».

»Nu är ni så god och svarar höfligt och ordentligt», fortfor länsmannen med gnistrande ögon till Erik. »Kalla hit henne!»

»Var ni så god och först hör efter med folk, som voro närvarande vid tillfället. Att börja med min dräng och sedan . . .»

»Jag tar inte emot några föreskrifter af er, huru jag skall handla. Kalla hit henne!»

Han vände sig till fjärdingsmannen, men denne rörde sig icke ur fläcken.

»Jaså, ni åtlyder inte mina befallningar! Nå, då går jag väl själf.»

»Ni är så god och låter bli det!» dundrade Erik.

Länsmannen gaf Erik en duktig knuff och vände stegen mot köket, då han af Erik fick ett slag för munnen, så att han tumlade öfverända.

Fjärdingsmannen sprang fram.

»Förifra dig inte, Erik,» sade han allvarligt.

»Jag tycker, att länsmans svin komma igen något för nosiga,» sade han.

Fjärdingsmannen smålog. Han visste allt för väl, hvad Erik syftade på: länsmannen hade för något år sedan »tagit» upp kreatur för nästan hvarenda bonde i byn. Så hade en gång länsmannens alla svin kommit in på Eriks ägor, och han hade genast tagit upp dem, en åtgärd, hvaråt bönderna hade lika roligt som länsmannen var ursinnig däröfver.

»Vi få afbryta förrättningen,» sade länsmannen, som nu kommit på benen igen. Han hade ej lidit någon annan skada, än att näsan stod i blod.

Då de farit, sprang Erik ut i köket. Mari halflåg på soffan alldeles likblek.

Han kände, huru blodet ville stelna i hans ådror.

»Mari!» ropade han, i det han började fukta hennes tinningar med vatten.

Hon vaknade snart till medvetande.

»Erik, har du gjort något galet?»

»Ånej. Jag brusade upp och slog till länsman, men det var alls inte farligt.»

»Men det kan komma surt efter ändå. Och till allt är jag orsaken! O, hvad jag gjort dig mycken skada, Erik! Hvarför kom jag i din väg som ett olycksöde!»

»Ja, om alla hade sådana olycksöden i sin väg, då kunde de skatta sig lyckliga. Vi ha mötts af flere ogynsamma omständigheter än de

fleste. Det är alltsammans. Det blir emellertid så mycket bättre, när motigheterna äro öfvervunna.»

Mari ville säga något.

»Ingenting mer nu,» återtog han. »Nu far jag till staden för att hämta en läkare, som skall få ge betyg på orsaken till styfmoder mins död. Med detta går jag upp till tjärdingsman i morgon, och så skall den här historien snart vara klar. Adjö med dig tills i afton!»

Han smekte sakta hennes kind.

Medan han satte för hästen, tillsade han drängen att gå till grannhustrun och be henne titta öfver till Mari. Men det skulle ske, som om hon komme oombedd. Själf kunde han inte gå dit, ty då skulle Mari fästa sig därvid och ana sammanhanget.

Det var med en förtviflans blick Mari i dag såg efter Erik. Molnen hade nu dragit sig samman så mörka, att hon inte kunde tro, att det mer skulle bli klar dag.

* * *

Läkaren kom och intygade på ämbetsed, att styfmodern dött af hjärtslag samt att intet tecken till yttre våld fans på den döda kroppen.

Med denna attest gick Erik till fjärdingsmannen. Denne sade, att länsmannens historia skulle gått ut på, att Mari afdagatagit gumman med gift. Detta var länsmannens egen uppfu-

ning för att få ett tillfälle att skrämma Erik, hvars afsigter rörande Mari han kände.

Erik fick också veta, att styfmodern hela förmiddagen, samma dag hon dog, sprungit omkring i byn och talat om Maris föregående. Längre hade hon nog misstänkt, att Erik höll af Mari och sålunda skaffat sig underrättelser, hvilkas spridning hon gömt, tills hon ansåg ögonblicket gynnsamt. Det anade nu Erik, att hon hört hans och Marias samtal.

Skulle länsmannen stämma Erik för våldet? Nej, det trodde fjärdingsmannen icke.

Den underrättelsen gladde Mari mycket.

* * *

Emellertid hade de senaste händelserna så djupt skakat henne, att Erik började bli ängslig för hennes hälsa.

»Hör du Mari,» sade han en dag. »Du kan väl inte nu, så klen du är, tänka på Amerika?»

»Nej, inte nu,» svarade hon och såg förvånad upp. Hvad menade han?

»Det är bara det, jag ville veta,» fortfor han. »Då kan jag lugnt afvakta händelsernas gång. Här pratas och talas så mycket, så jag vet inte, hvad slutet skall bli. Det vet jag dock, att du blir allt mer för mig och att det går alldeles på tok, om du släpper mig. Jag förstår, att du vill härifrån just nu, men då får du lof att ge mig ditt ord på, att du inte far långt bort och att jag får veta, hvar du är.»

Hon tryckte hans hand till svar och tackade med en varm blick för hans finkänslighet: för att han förstått, huru allt detta smygande tal gjort henne ondt, för att han ville befria henne från en omgifning, där alla minnen voro så skräckfulla, och för att han tänkte på hennes hälsa . . . Hon såg nu mindre möjlighet än nånsin för deras förening. Det hade sagts så mycket om henne i bygden, att de icke kunde tänka på att grunda någon äktenskaplig lycka i den omgifningen. Och gården skulle naturligtvis, nu då styfmodern var borta, vara Erik kärare än förr. Dessa bägge förhållanden sammanlagda skulle, tänkte Mari, afgöra deras öde. Och det skulle gå så mycket lättare, då hon icke dagligen var i hans närhet.

Erik å sin sida tänkte, att pratet skulle dö bort, och sedan vore ju allt godt och bra.

»Syster min», sade Erik, »är, som du vet, gift i Medevitrakten. Du är så innerligt välkommen dit, och jag skulle tycka, att det vore så roligt, om du fore till henne och stannade där. Då finge du dricka brunn och sköta dig. Hennes bägge äldsta barn skola också dricka brunn och bada, och hon står i förlägenhet efter någon, som ser efter dem. Får jag svara, att du kommer?»

»Ja, men med vilkor, att jag får göra skäl för mig eller också betala . . .»

»Antages!» svarade Erik, innan hon fick tala ut.

En vecka därefter for hon.

Erik var i nästan munter sinnesstämning. Allt gick ju precis som han önskade. Skilsmässan skulle inte räkka i evighet, och till Medevi var ingen Romresa.

»Kom ihåg, att om du gör det ringaste försök att förlöpa mig, så sätter jag alla Sverges telegrafapparater i rörelse för att få rätt på dig!» sade han skämtsamt.

»Det skall du inte behöfva,» svarade hon med ett försök att le. Men då kommo tårarne henne i ögonen, och hon lutade sig emot honom och tryckte honom hårdt intill sig. Hon visste inte, hur det kom sig, men för henne stod detta som ett afsked för lifvet . . .

Och när vagnen krökte in i skogsdungen vid stora landsvägen, och hon inte längre såg Erik stå i köksfönstret och se efter henne, tyckte hon sig ha sett gården för sista gången. Och nu kändes icke de sår, hon fått där. Blott de ljusa minnena stodo fram. Det var dock bra mycket vänligt, hon upplefvat där! Här hade hon fått arbeta sig upp ur dyn. Det hade kanske aldrig gått annars. Och nu hade det gått så lätt!

Det spirade och växte rundt omkring henne. Björklöfven började slå ut, och hela jorden klädde sig i grönt. Och äfven i hennes själ var det något, som växte. Äfven hon hade genomgått sin vinter, och den hade varit pinande hård och kall, men nu var det vår. Isen smälte för blida

förhoppningars värme, och öfver hjärtemark föll tårarnes stilla, uppfriskande ragn.

Medvetandet om, att hon aldrig kunde bli Eriks hustru trängde sig nu på henne tydligare än nånsin. Det var såsom hade afståndet gjort henne skarpsyntare. Det rent af lugnade henne, att det icke kunde ske. Ty annars hade hon ju undgått straff för sin första ungdoms felsteg, och hon ville så gärna därför göra det största offer. Han skulle så småningom glömma henne: den kärlek, som inte får mottaga något, slappas snart. Men hon skulle aldrig glömma honom, ty hvad än inträffade, skulle hon alltid minnas sin stora tacksamhetsskuld till honom. Den känslan kunde aldrig förgå.

* * *

En vecka därefter skref Erik:

Kära snälla Mari!

I går fick jag stämning från länsman. Han yrkar ansvar å mig för våld mot honom såsom tjänsteman, stadd i ämbetsutöfning. Tinget börjar om fredag, och fjärdingsman säger, att om inte detta varit så närastående och länsman fått lite tid att lugna sig, så hade han aldrig stämt. Han lär yrka sex månaders fängelse, men fjärdingsman säger, att det inte är möjligt, att det kan bli värre än böter.

Jag har burit mig dumt åt, och det var inte första gången. Jag är så rysligt häftig, och jag

har aldrig varit van att tygla mitt humör. Det är bara du, som kunnat göra det. När jag ser dig, blir jag spak som ett lam, och om dina goda ögon hvilat på mig, när länsman var inne, så hade min dumhet varit ogjord. För jag hade väl kunnat tänka mig, att det inte skulle bli bättre för att jag brusade upp. Jag hade ju i alla fall rätt. Och du, stackare, låg där utan sans, medan jag stälde till så galet för mig och gjorde något, hvarför jag så måste skämmas inför dig.

Du får icke tänka ovänligt på mig för det här. Hör du det! Och om det också går riktigt uppåt väggarne, så får du ändå inte öfverge mig. Gör du det, så blir det aldrig väl.

Min syster skrifver, att hon redan fäst sig mycket vid dig och är glad öfver att ha dig, både för att du är snäll och för att du är henne till så stor nytta.

Skrif snart några rader till din trogne

Erik.

Hon svarade och bad honom inte taga sig så hårdt af det skedda, som nog inte skulle få så farliga följder. Det var ju för öfrigt hon, som skaffat honom så många andra obehag, som bar skulden äfven för detta. Hon tänkte hvar-enda dag med tacksamhet på honom.

Något öfver en vecka därefter fick hon ett bref från Eriks hembygd. Men brefvet bar inte hans utanskrift. Dödsrädd ref hon upp omslaget. Hvad hade inträffat?

Det var från fjärdingsmannen, som af Erik fått i uppdrag att underrätta henne om, att han blifvit dömd till två månaders fängelse och införessats till länshäktet. Alla hade funnit domen för hård och bedt honom klaga, men det hade han inte velat, och allas sympati hade Erik, ty det ansågs inte för något brott att klå en länsman en smula, särskildt om han gjort sig så illa känd som ifrågavarande. Erik hade dock tagit saken mycket tungt, och fjärdingsmannen uppmanade henne ifrigt att säga Erik några uppmuntrande ord.

Här hade Mari svårt att fatta sitt parti. Hennes hjärta manade henne att säga Erik, att nu ville hon följa honom i nöd och lust. Men detta kunde hindra honom att lita på sin egen styrka. Det kunde vara farligt, om hon just nu, då han ägde minsta motståndskrafter, klängde sig fast vid honom. Å andra sidan — kanske han rent ginge under, om hon inte stödde honom, då han bäst behöfde det.

Hon valde dock utvägen att till honom skriva ett godt, vänligt bref, utan öfvergifvande af sin dittills gent emot honom intagna ståndpunkt.

Det blef beslutadt, att hon skulle stanna, där hon var, för att se hvad som komma kunde.

Svågern for till Eriks hem och ordnade där, hvad som behöfdes.

Mari talade vid Eriks syster om huru bäst borde ställas mellan henne och Erik. Det blef så, att denna skref till Erik och bad honom att

icke under denna tid brefväxla med Mari. Det kunde uppröra henne för mycket. Systemn skulle ur sina bref meddela Mari, hvad hon ansåge lämpligt och nyttigt.

Så undgick Mari att stå i valet och kvalet om, huru hon skulle handla.

Systemn antydde icke för Erik, hvarför Mari stannade. Hon sade blott, att de behöfde henne och att hon fann sig väl där.

* * *

Tre långa månader hade gått.

Erik hade icke låtit höra af sig, hvilket hos Mari och hans släktingar väckte en viss oro.

De talade om att svågern skulle fara till honom.

Då plötsligt stod Erik en dag midt ibland dem.

Han hade blifvit blekare än förr och dragen syntes mjukare. Men i blicken låg något så fast och bestämdt.

Systemn och svågern drogo sig tillbaka, lemnande Erik och Mari ensamma.

Han såg nästan skygt på henne.

»Mari,» sade han, »nu har jag sålt gården, och nu far jag till Amerika. Följer du med?»

»Erik, hvad säger du?»

»Vet du, Mari, det har känts måttligt tungt att göra det. Länsman hade lofvat att förfölja mig till sin död, och han kunde göra mig mycket

ondt genom sitt inflytande och sin ställning. Och fast mitt brott inte anses svårt alls, så har man i alla fall en fläck på sig, när man sutit på fästning. Om jag sluppit undan med böter, hade förhållandet varit ett annat. Jag tyckte, att alla människor sågo snedt på mig eller undveko mig. *Så att om jag också inte tänkt på dig, så hade jag i alla fall gjort, som jag gjort.* Detta utgör en trygghet för dig, om du vill följa mig. Det där bandet vid gården skall inte draga och draga mig. Det är brustet, och jag skall alltid veta, att det icke är du, som slitit af det. På det viset kunna händelserna foga sig, och om det ibland ser konstigt ut för våra ögon, så styr dock vår herre alltid till det bästa. Det såg så omöjligt ut för oss, men nu är ju allt bra? Eller hur, Mari?»

Hon föll honom om halsen.

»Jag har nog förstått, hvad du tänkt,» fortfor han, »men aldrig hade jag låtit dig öfverge mig. Det hade fått gå, huru det velat. Att du inte dömt min gärning hårdt, har jag förstått. Och nu vill jag inte ha den ogjord. Nu är också jag 'märkt', värre än du, för du har inte sutit på fästning. Det kan vara bra för dig, ifall jag skulle bli orättvis mot dig någon gång.»

»Det kan du inte, Erik!»

»Ånej, inte med vett åtminstone.»

* * *

En vecka därefter, då den stora Hullbåten lättade ankar i Göteborg, stodo Erik och Mari på däck. De sågo så innerligt glada ut. De hade lemnat hela sin forntid kvar i Sverge. Nu drogo de ut för att i dubbel mening bygga upp det nya . . .

Gäst

Jag hade aldrig hört något annat namn på honom än "Shinken". Hur han fått det vet jag inte, men sannoligen att jag hade jag inte läst mycket böcker om honom. Ty när jag som pojke gick på honom på långt stånd, fög jag på gästgården och tog en lång omväg för att slipa mot honom. Och var jag nöddad att passera förbi hans svarta smedja så gick alltid färdan i full springmarsch. Men nu när jag gick som en främling i stadsdelen som jag återsteg efter femton månaders därtill varit "Shinken" ansåg mig en vänlig hälsning från hans dygder och lyckliga svans dagar. Naturligtvis kände han inte igen mig, där han mötte mig på gatan. Jag var för honom ingenting annat än en stadskarl, till ytan alla

Grafrost.

Jag hade aldrig hört något annat namn på honom än »Slinken». Huru han fått det, vet jag inte, men sanningen att säga hade jag inte tagit mycket notis om honom. Ty när jag som pojke fick se honom på långt afstånd, flög jag på gårdesgården och tog en lång omväg för att slippa möta honom. Och var jag nödgad att passera förbi hans svarta smedja, så gick alltid färden i full språngmarsch.

Men nu, när jag gick som en främling i stadsöknen, som jag återsåg efter femton händelse-digra år, vardt Slinkens ansigte mig en vänlig hälsning från kära bygder och lyckliga, svunna dagar.

Naturligtvis kände han inte igen mig, där han mötte mig på gatan. Jag var för honom ingenting annat än en »stadsherre», till ytan alla

de andra så hjärtans lik, tack vare skräddaren, skomakaren och hattmakaren.

Seglande fram med sitt sneda ben, hvars svängningar nödgade honom att ta halfva trottoaren i anspråk, styrde han in på »Syltan», stadens äldsta krog, som i farfars tid var något riktigt fint, men nu sjunkit så djupt som en krog kan sjunka.

Jag fick det infallet att följa efter.

Huset — om man kunde ge rucklet ett sådant namn — var det uslaste i staden, och dess brister föllo så mycket mer i dagen däri-genom, att det stod på en vacker plats och hade fina grannar.

In i själfva krogrummet, som var så lågt, att man däri knapt kunde stå rak, kom man ovilkorligen hufvudstupa, om man inte kände till passagen. Under århundradens lopp hade nämligen huset satt sig så mycket, att rummet låg en half fot under gatan.

En förfärlig stank mötte den inträdande. På golvet hade man strött sågspån, som inpyrts med all möjlig orenlighet. Men de samhällets olycksbarn, som suto vid de rankiga, urgamla borden eller stodo vid den fallfärdiga disken, kände sig här så hemmastadda. Här kunde de få komma in med lasstal af smuts på skorna, och här kunde de få spotta på golvet så mycket de ville!

Hade jag beräknat det uppseende jag skulle väcka såväl hos krögarmor som hos stamkunderna, så hade jag visserligen afstått från försöket

att den gången få upplifva bekantskapen med »Slinken».

Krögarmor räddade mig dock till någon del genom att öppna dörren till »krogkammaren».

Här var allting lika »antikt» som i krogen.

Den blå och hvita porslinskakelugnen hade stått fallfärdig i hundra år, men ändå höll den ihop, detta sanningsvitne om noggrannheten hos stadens brandsyn. Skinnsoffan var nött så blank som en wienerstövvel och i täta hål stack det präktiga taglet ut. Man visste inte af krollsplint, när den gjordes! Den hade också flitigt begagnats. Ty stolarne hade synbarligen sedan krögarmor's ungdom varit så rankiga, att de ej dugat att sitta på. »Pulpeten» var som fräknig af masksting och dessutom öfversållad med bläck- och fettfläckar — de senare märken efter »glöggningar».

Det enda moderna i kammaren var den i fönstret hängande gratisalmanackan från brandförsäkringsbolaget Sverige och de många skyltarne om Pripps pilsener, Carnegies porter m. m.

Jag bad krögarmor att kalla in »Slinken». Han kom, men syntes föga intresserad, tämligen nykter som han var. Och det var inte heller med mina grundsatser förenligt att bjuda på något, som kunde göra honom mera talför och upprymd.

Men huru jag lirkade med honom, huru jag påminde honom om hemsocknen under mina barnomsdagar, fick jag honom dit jag ville: att börja tala om sig själf.

»Se, jag har också varit ung i världen, och då skulle också jag ut, till staden. Socknen var då alldeles för liten för mig och mina förväntningar. Och jag kom ut, men jag tog grafrost, jag...»

»Huru?»

Han tycktes inte höra mitt afbrott, utan fortsatte:

»Se, när man går hemma, så lurar man sig så lätt. Man tror, att allting är så litet för att man inte vet, huru mycket stort har uträttats, och för att man inte kan se det stora i det lilla. Och jag var, förstås, en så'n där storhet, som var för god för den lilla socknen. Jag skulle ut och glänsa, bli förstådd och väcka uppseende.»

»Ja, de ungdomliga förhoppningarna gå vanligtvis i den riktningen.»

»Alldeles. Och så kom jag till en stor mästare här i staden och skulle bli mekanikus och göra märkvärdiga uppfinningar. Jag försökte nog också med det, men jag misslyckades. Då vardt jag arg och tyckte för mig själf, att de inte begrepo, hvilket ljus jag var. Och så slappnade jag till, vardt led åt alltsammans och bara gick och grinade åt folk, som trodde sig kunna uträtta något. Jag hade tagit grafrost...»

»Å, så lätt går det väl inte.»

»Jo, hvad det så gör, när man är högfärdig. Det är nog bra att få komma ut och se världen, att få lära sig att hemma är bäst, men de fleste gå

under därpå. Och så får socknen dem åter såsom kräk, som jag, i stället för att man skulle komma hem kunnigare och dugligare än de äro där . . . Jag började suppa, och då gick det riktigt utför med mig. Det var i det här hålet, som jag förstörde min kropp.»

Ett uttryck af dämpadt hat glimmade till i hans ögon.

»Så, när jag kommit tillräckligt långt på utforsbacken, fick jag sparken af mästarn. Nu började ett gesällif, som ingen kan tänka sig utan att ha varit med om det. Slutet på visan vardt, att jag en dag som försvarslös skickades hem till socknen. För att jag inte skulle behöfva ligga fattigvården till last, halp man mig med att få i ordning kratte-sme'ns gamla pörte till smedja, och där står jag än i dag. Jag tänkte nu att komma rätt på benen igen, och jag försökte verkligen. Men man såg snedt på mig, som varit ute och blifvit ingenting, och det tåldé jag inte, och så började jag suppa igen. Jag står där och hackar i smedjan, men det mesta jag förtjänar går åt till starkt. Hvarje lördag skall jag, förstås, hit till staden och dela mina slantar mellan bränvinsmagasinet och det här hålet. Och nu var det inte värdt och tänka på att försöka krafla sig upp igen. Därtill är jag kommen för långt under isen . . .»

Han reste sig hastigt och gick. Följd af krögarmors förundrade blick smög jag mig bakvägen ut ur hennes näste.

Och mina tankar gingo till den kära bygden, som jag snart skulle återse. Hade inte något af grafrost smugit sig öfver mig? Skulle jag vid mitt återvändande dit ha något att ge i stället för det myckna, jag fått?

Och till de glada förhoppningarna lägrade sig ett vemodigt allvar . . . Jag hade velat trycka »Slinkens» hand af ödmjuk tacksamhet.

Pastor Berg.

hängst bort på kyrkogården mot sjön till stod det enkla korset med inskriften »P. A. Berg» samt födelse- och dödsårtalen. Huru skulle jag ha kunnat återse hembygden utan att göra ett besök här!

Hvilken här af minnen hade jag inte jordade här under den gröna kullen!

Han var min konfirmator, en själasörjare i sann mening, en sådan, som till mål för sitt lif satt: »Jag och mitt hus vilja tjäna Herren.»

Han var grundlig. Han släpte oss inte förr än han var viss om, att han gjort sitt verk så väl, som det kunde göras. Och fast läs-barnen fingo gå vida längre för pastor Berg än för de andra prästerna — de turade, så att kyrkoherden hade dem det ena och komministern det andra året — så fick dock han det utan all jämförelse största antalet på sin lott.

Hvad jag väl minnes, huru vi suto inpackade i den lilla drängstugan vid komministergården, flickorna på ena och pojkarne på andra sidan! Jag mins, huru jag var hjälten i kretsen, ty jag hade den erkänt vackraste flickan i samlingen till fästmö — en flicka, som för öfrigt skulle vara den styfvaste af oss i »grund» (förståndsfrågor), något som pastor Berg satte vida högre än katekesutanläsningen, kanske högst, om man undantar hans svaghet för dem, som läste vers bäst. Jag mins, huru många gånger hans trofasta hand vänligt lades på mitt hufvud, när jag läste »Upp psaltare och harpa», hans älsklingspsalm.

Inte hade vi mycket allvar med oss då. Men när afskedets stund kom, när vi till honom öfverlemnade vår gåfva, till hvilken vi samlat ihop pengar, och blefvo bjudna på väldiga smörgåsar och pannkaka, dagen före konfirmationsdagen, då kände vi något mer, något djupare än man plägar vid den åldern. När han med tårar i de ärliga ögonen bad hvar och en i den lilla krets, hvars gladaste tid nu kanske gått till ända, hvilka nu skulle ut och pröfva lifvet, hvarom vi hittills ringa vetat — när han bad oss, som kanske aldrig mer i världen skulle få träffas på en gång, att så lefva vårt lif, att vi alla en gång kunde mötas i himmelen, då fans intet hjärta orördt, intet öga torrt.

Jag förstod då inte allt, hvad han sade, men det frö, han sådde ut, har vattnats af lidan-

den och glädje, af motgångar och segrar och växt upp och burit frukt, om just inte alltid som han tänkte sig. Han manade en hvar af oss att noga granska sitt hjärta, innan han gaf sitt löfte, och icke gå fram och ljuga och svära falskt inför Herrens ansigte. Jag gjorde det ändock — jag och de fleste. Vi förstodo icke då, hvad löftet innebar, men du gamle, du var utan skuld, såsom den är, hvilken gjort sin pligt.

Och så gingo vi fram, och kyrkan stod smyckad med löf och blommor och solen sken och lifvet lockade och lofvade så mycket, så mycket, som det inte höll, därför att vi fordrade för mycket af det eller fordrade något, som det icke kunde ge.

Och kretsen, barnakretsen, var splittrad. Vi drogo ut på skilda banor att kämpa hvar och en sin kamp, att bli stora eller små, att lyckas eller misslyckas. De fleste glömde väl snart den gamles lärdomar — det var inte torr teologi, utan lefvande kunskap om lifvet och världen — men de ha, dessa lärdomar, säkert kommit fram senare, i stunder af själfpröfning och lifsallvar.

Han nådde inte det mål, som nog styrkt honom i mången kamp, att en gång sitta som socknens herde i den väna kyrkoherdegården. Det var många sammanställande yttre omständigheter, som tillfogade honom detta sår, hans lifs stora sorg. Och så drog han sig tillbaka som den vingklippte fågeln, tog afsked och satte

sig ner på sin egen lilla gård, där han dog, glömd af många, för hvilka han gjort så mycket.

* * *

Allt detta drog förbi mitt inre öga, när jag stod där framför den enkla grafkullen. Gamle, käre pastor Berg! Om du lefvat, så att jag fått säga dig allt detta!

Men han sof så lugnt och godt där nere, hvilande ut efter ett lif, mera rikt på kärleksfull pligtuppfyllelse än de flestes.

Och jag tänkte på evangelistens ord om den gode och trogne tjänaren, som gått in i sin herres glädje.

Långt bort . . .

Samtalet rörde sig kring likt och olik
i hembygden.

Plötsligt rann en välbekant bild upp för mig, och jag sköt in helt omotiveradt: »Säg mig, mor, hur är det med klockarens Ida?»

»Jo, hon har blifvit så konstig, så, särskildt se'n hon vardt förlofvad med Ol Pers' Karl Erik. Alla människor äro rädda för, att hon skall bli från förståndet, utom klockaren. Allt sedan han tog afsked från skolläraryrket tänker han bara på sitt jordbruk. Och sådant har han ju alltid haft mest lust för.»

»Vardt hon af fadern tvingad till förlofningen?»

»Nog ville han det gärna, men inte tror jag, att han tvingade henne. Han har ju alltid varit så rädd om henne, liksom han var om modern, fast han själf är af annat virke.»

»Men hvad är då i vägen?»

»Ja, det är inte godt att veta. Hon har velat ut, men klockaren har satt sig däremot. Det kan dock inte vara orsaken till hennes besynnerlighet. Synd om henne i alla fall. När ungdomen har något nöje, är det nästan omöjligt att få henne med, och går hon med, så sitter hon ensam i ett hörn och säger aldrig ett ord.»

* * *

Icke långt därefter styrde jag färden mot klockaregården. Per Nyström innehade nämligen allt fortfarande klockaretjänsten, hvarjämte han var poststationsföreståndare. Sitt jordbruk hade han strax bredvid.

Ida var på en flickbjudning i närheten, och jag beslöt att gå dit. Klockaren släpte mig dock inte så tvärt, och det var för öfrigt ett sant nöje att samspråka med denne man, som genom sin praktiska blick och starka vilja inte allenast bragt sig upp till en anmärkningsvärd förmögenhet, utan ock blifvit ett orakel för hela socknen.

* * *

»Skära, skära hafre
och hvem skall hafren binda...»

ljöd det inifrån stugan, dit jag blifvit anvisad. Men i ett nu, då jag öppnade dörren, stannade leken och tystnade sången.

Man kände inte igen mig. Förlägenheten var emellertid inte mindre, sedan jag omtalat, hvem jag var. Så småningom flöt den dock bort. Med en hvar af dem hade jag ju något minne gemensamt. »Mins du det?» kom det ideligen, och så berättade jag om, hvad jag sett ute i världen, och efter en timme var jag lika förtrolig med dem, som om jag framlefvat hela mitt lif bland dem.

»Han har inte blifvit högfärdig, du,» hviskade en flicka till en annan. »Det är annat än Axel i Salby, som var så stor, medan han var i sta'n, att han inte hälsade på en, om han mötte en på gatan.»

»Det var väl för det, som det inte vardt något af honom,» svarade den andra. »Han har det så lagom nu, där han går där hemma. Högmod går för fall!«

Rekommendationen gjorde mig inte mindre intresserad och talför.

Längst bort i vrån vid kakelugnen satt en blek flicka med ett par stora, vackra blå ögon. Det var Ida.

Synbarligen var hon min mest intresserade åhörarinna, men själf sade hon ingenting. Dock lyckades jag att få henne att deltaga i leken. När jag såg, huru därunder hennes kind blomstrade och hennes blick glödde, och när jag tyckte mig känna, huru hon klängde sig fast vid mig, då gjorde jag mig en fråga . . . Men

aldrig, i lek eller allvar, hade jag mot henne visat mig mer än som en vän.

På hemvägen fingo vi sällskap.

Ingen af oss yttrade något. Men när vi kommo till klockaregården, gjorde hon med handen en tyst inbjudan till mig att sitta ned på bänken å platsen, där man plögade »sjunga upp» de döde.

Sommarnatten sänkte sig sval och lugn. Framför oss stod den gamla kyrkan, kapprak och sträf som alltid. Och bakom lönnarne skymtade sjön fram. På båda sidor låg bygden, där jag kände hvarenda stuga, och bakom oss klockarträdgården, hvarifrån en bedöfvande blomsterdoft spred sig. Det var som om allt hvad bygden ägde blidt och vänligt, stämt möte omkring oss.

»Är det inte bra vackert här, Ida?» frågade jag hänryckt.

»Nej,» svarade hon sakta, trött. »Du ser allt med minnenas ögon, därför tycker du, som du tycker. Det blir så tungt, så kväfvande tungt att gå här hvarenda dag och veta, att man aldrig skall få se något annat. O, hvad allt här är smått!»

»Det är kortsynt att rasonnera så, Ida. Det lif, som här föres, är lika storslaget som något. Men skall du märka det, måste du se mer än ytan. Därute i världen fins så oändligt med tomhet, med lögn och med falskhet, att du inte kan göra dig en föreställning därom.»

»Så säger också far, och med det fredar han sitt samvete för att han klafbinder mig här. Det skall döda mig! Hvarför kan jag inte få komma ut och se allt det där 'eländet' för att sedan bli nöjd med det här?»

»Hvad skulle du göra ute?»

»Jag ville bli sångerska.»

»Är det inte högmod, Ida? Är det inte efter bifallet du trånar?»

»Nej, Johan! Jag känner en håg så stark, att du inte kan tro det. Det är min mors olyckliga arf till mig. När hon lät sina föräldrar förlofva henne med seminaristen, som bodde hos dem, då hade hon också drömmar. Och så trånade hon bort här. Men jag fick all hennes längtan, fördubblad. Jag har stridt för den i det längsta. Nu har jag släpt efter» — hon lyftade upp venstra handen och visade ringen — »och glider allt djupare och djupare.»

Hon sjönk ner emot mig och grät bittert, men så stilla, så stilla.

»Hvad jag har tänkt på dig, sedan du for,» återtog hon, »och hvad jag hatat dig! Hvarför skulle just du, som ingen längtan hade, bli den lycklige, den ende af mina jämnåriga som fick se, hvad som fins utanför? Så har jag sagt mig. Förlåt mig, Johan!»

Jag andades lättare. *Det* var således allt, och väl var det. Ty där hon stod framför mig

i minnenas vackra dager, min kära, kära hembygds barn, hade det gått lätt att för ett ögonblick glömma, att drömmarnes tid var öfver.

En bitter känsla steg upp i mig och sade, att jag intet kunde göra för henne. Och det kunde jag icke!

Det var ett tungt afsked. Jag kände, att det var för alltid. Jag visste, att denna brännande längtan, hvaråt hon hängaf sig med hela sin sjuka själs kraft, skulle döda henne.

Och med det måste jag gå och låta henne sitta ensam kvar och gråta för sitt lif! . . .

* * *

Innan jag lemnade bygden gjorde jag ett besök hos klockaren för att tala med honom om Ida. Men han var obeveklig. Han hade inte en aning om styrkan af denna längtan, kunde inte håller få det, och därför gaf han inte efter. Han kunde inte ens tänka sig, att en titt »dit ut» kunde vara nyttig på så sätt, att de ideal af denna värld, hon i ensamheten gjort upp, skulle ramla och bygden för henne komma i en annan dager.

* * *

Ett halfår därefter skref min mor, att Ida var död. Hon hade yrat flere gånger och där- under sagt: »Hvad jag är glad öfver, att jag får fara så långt, långt bort!» Och så hade hon dött, så lugnt och stilla, som när en trött somnar in.

Omplanterad.

Bästän hvarje gång jag gick förbi den lilla, mellan höga stenhus inklämde jordlappen med hedersnamnet trädgård, såg jag henne. Hon fäste min uppmärksamhet, dels till följd af sitt lidande utseende, dels till följd af sin enkla, landtliga dräkt, som så bjärt stack af mot omgifningen.

Så en dag hörde jag en manlig röst säga till henne:

»Aldrig gör du annat än går och petar i jorden! Om jag kunde begripa, hvad det tjänade till! Det faller ju knapt en solstråle här, så lång dagen är. Och du borde väl se, att aldrig någonting går till!»

Rätt hade han. Där fans en tvinande apel, två små körsbärsträd, fyra, fem krusbärsbuskar, som säkert aldrig burit någon frukt, och en liten trädgårdssäng. Alltsammans föreföll så sjukligt, att man tyckte riktigt synd om dessa lif, som

dragits upp endast för att kämpa en hopplös kamp för tillvaron.

Mannen gick. Kvinnan satt där ensam på den lilla gröna bänken med hufvudet tungt lutadt i händerna.

* * *

»Hör du,» frågade jag min vän handelsmannen i samma hus, »hvilken är kvinnan, som jämt håller till i trädgården härute?»

»Å, det är fru Jöns Erik, vet jag.»

»Fru Jöns Erik? Hvad vill det säga?»

»Jo, det vill säga, att hennes man heter Jöns Erik.»

»Ja, det förstår jag nog, men . . .»

»Hejda dig lite, så skall du få höra historien. Jöns Erik Larsson var torparpojke och benämndes Jöns. Men så vardt han dräng hos kronofogden i orten och kallades sedan 'kronofogdens dräng', hvilket var halfvägs öfverklass därute i bondsocknen. Därför fick han också — utan att han, det är då visst och sant, var hvarken någon skönhet eller något geni — dygdädra Katarina Elisabet Larsdotter med gård och hela kodiljen, svärmodern inberäknad. När käringen dog, sålde Jöns Erik gården och flyttade in till staden. Han hade aldrig haft lust för 'bondlifvet', d. v. s. arbetet, och han jämrar sig än i dag för sin rygg. Nu skulle han slå sig i ro, och så köpte han det här huset.»

»Är han så förmögen?»

»Ja, till all olycka. Ty nu får naturligtvis det här rucklet stå i evighet och skämma ut stadens nästan vackraste plats. Men det ger bra hyror. Jag får t. ex. betala . . .»

»Angår mig inte. Jag vill veta något om Jöns Erik. Han köpte den här gården och flyttade till staden . . .»

»Ja, och sedan vardt han galen af högfärd. Hustrun får inte längre kalla honom Jöns, utan Erik. Och får du fast i honom och inte säger Larsson, så gratulerar jag dig. Men ännu värre: han köpte den här s. k. kemisk-tekniska fabriken, som tillverkar för omkring 200 kr. bläck, liktornslösning m. m. om året, köpte hela bingan för 800 kr., och nu har han tryckt *fabrikör* på sina visitkort.»

»Nå, hustrun?»

»Det är en beskedlig, tyst varelse, som nog inte behöfver många år för att gå åt af ledsnad.»

* * *

Jag gjorde mig snart ärende till »fabrikör Larsson». Jag hade i en tvärhast konstruerat ihop någon epokgörande uppfinning på bläckfabrikationens område, gjord i Tyskland, och frågade, om inte han ville tillgodogöra vårt land densamma. Han syntes mycket intresserad och skulle tala vid sin »labirator».

Emellertid bjöds jag att sitta ner.

Och det var just min afsigt.

Han var en några och fyrtio års karl med ett alldeles utprägladt något öfver hela sitt väsen, som tydde på, att han inte hörde ihop med det samhälle, hvori han trängt sig in.

Dottern, en halfslyna med själfsvåldiga fasoner, föreställes för mig.

»Hon skall bli en fin fröken och slippa träla som far och mor,» sade »fabrikören».

Och däri trodde han, att lyckan låg! Han hade icke lärt sig att älska arbetet, att bondenamnet är en hederstitel. Han saknade förmågan att se mera än den granna ytan på staden. Och därför kunde han lämna allt sitt gångna bakom sig för att gå här som en narr...

Hustrun kom in.

»Min fru,» presenterade »fabrikören».

»Å, jag är ingen fru,» sade hon och något af en rodnad spred sig öfver de bleka dragen. Och så satte hon sig vid fönstret, stirrande ut på stengatan och husen midt emot. Men hon såg inte, hvad hon hade framför sig, så mycket märkte jag. För hennes öga stod fädernegården med de gröna ängarne, den mörka skogen, de ljuslöfvade björkarne och den blå sjön...

Och nu förstod jag, hvarför den lilla jordlappen, »trädgården», med dess tvinnande växter var henne så kär. Det var ju ändock ett stycke jord!

”Mullsorken.”

är man såg dem tillsammans, kunde man omöjligt tro, att de voro bröder. Den äldste, Axel, var vacker, kvick, afhållen af alla och faderns ögonsten. Den yngste, Viktor, var tyst, trög i vändningarna, hade svårt för att fatta och betraktades som en bortbyting. Någon gång kunde modern stryka honom öfver hufvudet och kalla honom sin Benjamin. Det var den enda vänlighet, som bestods honom.

Redan i skolan fick han öknamnet »Mullsorken», och det följde honom länge.

* * *

Axel sattes i »storskolan» i staden. Viktor fortsatte folkskolan genom och stannade sedan hemma. När Axel under ferierna kom hem, iklädd skol-

uniform med den vackra grå sidenmössan och om söndagarne efter gudstjänstens slut svängde sig på kyrkbacken bland sina forna skolkamrater, gjorde han det mest storartade uppseende. Och han visste också att iakttaga sin värdighet.

Hur det var, så spordes det, att han inte kom någon vart i skolan. Han talade om, att han kommit i hatet för några af lärarne och därför fått underbetyg — en förklaring, som både fadern och hela socknen tog för kontant. Han, som hade så godt hufvud!

Fadern ville skicka honom till ett annat läroverk, men själf ville han hellre komma i handel. Och det fick han. Det skulle bli en styf handelsman af honom — med ett sådant hufvud som han hade!

Och så vardt han handelsbokhållare och en mycket fin herre. Efter ett par år stod han emellertid hux flux platsledig. Och ända ut till den lilla bondsocknen trängde sig ryktet om, att han begått något fuffens och att det kostat fadern vackra slantar att få saken nedtystad.

Nu skulle Axel egna sig åt landtbruket, ty hur det var, så var det ändock det bästa. Men han skulle inte bli »någon vanlig bonde» — därtill hade han för bra hufvud — och så skickades han till Ultuna.

Under tiden gick Viktor hemma och arbetade för två, utan att därför få mer än nödortfigt med kläder. Det var med knapp nöd, att han

fick komma till folkhögskolan, men när far drog på det, då tog mor i.

»Hvad skall den där i någon skola för? Skicka en sugga till Rom, och hon kommer igen som sugga! Och en så'n där skola till, där de inte få lära sig något!» sade far.

»Det vet jag inte,» svarte mor, »men jag tycker, att det är stor skam, att vi inte skola kosta på Viktor något, när Axel är oss så dyr. Vi bli utskämnda för hela socknen. Och när han nu vill dit.»

Det tog skruf att vädja till fars fåfänga. Mor visste nog hur han skulle ta's!

Till faderns stora förvåning blef Viktor lärarnes och kamraternas gunstling. »Det är en karaktär, den pojken,» sade föreståndaren till fadern, då denne en gång var på besök i skolan, »inte något geni, men det är inte sådana vi i främsta rummet behöfva.»

Det där fäste inte fadern sig mycket vid. För öfrigt ansåg han det endast vara smicker åt honom.

Men på afslutningsdagen befans det, att Viktor hade de vackraste ritningarna och de bästa skriftprofven.

»Hvem har hjälpt dig med det där?» frågade fadern och gick utan att invänta svar. Men modern såg på sin son med en blick så varm och så lycklig, som skulle hon ha sagt: »Ser ni nu, att det är sant, hvad jag alltid trodde!»

Bland husfolket var Viktor i hög grad afhållen. När fadern gifvit någon oklok befallning eller behandlade någon hårdt, rättade Viktor det, utan att säga något. Och visade man sig tacksam mot honom, vardt han nästan ond.

För öfrigt hade i hela socknen ett omslag i stämningen för bröderna egt rum. Man talade numera öppet om Axel såsom en kaxig odåga, under det att »arbetspojken», Viktor, fick varmt erkännande. Den styfmoderliga behandling, han rönte af fadern, vardt inte mildt bedömd.

* * *

Axel kom hem från landtbruksinstitutet, förlofvad med en vacker majorsdotter, som skulle vara mäktig rik, och nu blef det på allvar tal om, hvad som länge varit ifrågasatt, att fadern skulle öfverlämna Salby. Han hade på en mindre egendom, i utkanten af byn, åt sig uppfört en särdeles vacker bygnad, som han efter sig själf uppkallat till »Gustafsborg», och dit skulle han draga sig tillbaka.

Axel ville inte taga gården. Han fick tjugo tusen kronor med sin fästmö — hennes föräldrar skulle bo hos de unga tu, som de emellertid ej behöfde betunga det ringaste, eftersom majorens pension utgjorde ett tillräckligt lefvebröd för honom. Nu skulle Axels far tillskjuta ett lika stort belopp, och så skulle Axel arrendera en större egendom i Skåne.

Det vardt så, och Viktor tog fädernegården. Ville han sedan skaffa sig en flicka, som hade litet, så skulle han reda sig storstyft.

Men det tycktes, som skulle Viktor gäcka faderns förhoppningar äfven i detta fall. Han syntes inte alls tänka på giftas. Huset sköttes, och sköttes utmärkt, af en piga — »den vän'sta jänta på femtan mil», sade gårdsdrängen, som sett »Värmlänningarne» en gång, då han varit i staden. Och dugtig med både ute- och innegöra var hon, så det var ingen hejd med det. Fadern hade nog blick därför, och så tänkte han: »Det är ingen tid förliden för honom.»

Men sedan ett år gått, kom han en dag till sonen:

»Nå, har du inte blifvit trött på att ha oskyldt folk att gå öfver allting?»

»Jo, far.»

»Du tänker gifta dig?»

»Ja, far.»

»Det gör du rätt i, pojke.» Och det var visst första gången gubben kostat på Viktor ett erkännande och ett belåtet leende. Han satt just och undrade, på hvilken sonens val fallit, om det var Petters Nils' Augusta eller Jon Jons' Tilda, ty en af de tu måste det vara. Det sade han emellertid inte, utan fortfor i stället: »Ja, pigor ä' pigor, hur dugtiga de än äro. De kunna naturligtvis aldrig ha ett sådant intresse för det, de gå öfver, som en husmor, och inte

heller kunna de hos husfolket ha samma respekt som en sådan.»

»Detsamma har jag också tänkt, far, och därför gifter jag mig med Fia.»

Fia var just Viktors piga.

Gubben vardt gulgrön i ansigtet, och den faderliga harmen tog sig uttryck i ord, som voro allt annat än valda. Han rörde ihop likt och olik och pratade så, att fradgan stod honom kring munnen.

Viktor satt lugn och lät honom hållas. När gubben inte visste, hvad han vidare skulle säga, kom det:

»Det var väl sån't där du fick lära dig i den där ynkliga folkhögskolan.»

»Ja, far, bland mycket annat fingo vi lära oss, att när man gifter sig, skall man inte söka sig den rikaste, utan den bästa, den dugligaste — den som man i högsta möjliga måtto kan bli lycklig med, och...»

»Jag förbjuder dig att ta henne!» skrek gubben.

»Å, i den saken gör jag väl som jag själf vill och behagar,» svarade Viktor leende.

* * *

Och Viktor gifte sig med sin Fia. Petter Nils' Augusta och Jon Jons' Tilda med mammor utlätto sig inte precis gillande af partiet. Men

bönderna, som tyckte om Viktor — han hade redan blifvit ordförande i kommunalnämnden — sade: »Å, sjäpa er inte ni. Han är rik själf och behöfde inte rikt. Det är många nog ändå, som gapa efter er.»

Viktors mor var på bröllopet så själaglad, att fadern frågade, om hon fått kollern. Själfsöp gubben sig full och spelade bort 75 kronor på »knack».

* * *

Fyra, fem år därefter stod det i tidningarna:

Modern lustresa. Landtbrukaren Axel Gustafsson, arrendator af den stora egendomen Väderstad i Skåne, har försvunnit. Troligen har han tagit till schappen, bort till det förlofvade landet i vester. Han efterlämnar hustru, tre små barn, svärföräldrar och en massa brummande björnar. Ursprungligen förmögen har han genom högt lif, spel och medföljande inte allenast ruinerat sig utan äfven åsamkat sig otroliga skulder.

Men Viktors gård den blomstrar och står såsom ett mönster i sin ort. Lycklig i sitt äktenskap, uppuren af de sina och aktad af alla dem, som kommit i beröring med honom, går han städse framåt. Mins någon det gamla öknamnet »Mullsorken», så blygs han däröfver.

Och själfvaste far börjar undra på, om ändå inte de varma sinnena och de kraftiga viljorna föra världen säkrare och längre framåt än de goda hufvudena.

En tum för kort.

ilda satt på ett af sätena, å häradsdomarens i granna, skrikande färger målade förstugukvist eller »varanda», som häradsdomaren själf kallade den. Häggen blommade, och öfverallt omkring syntes spår af den tidiga sommarens spirande lif, något som dock icke ingaf henne någon glädje. Så fort vårbruket var färdigt, skulle man nämligen ta i med trädet, och årets skifte bestod af den styfvaste leran å hemmanet. Hon visste, hvad det ville säga att dagen i ända gå och »bulta but». Och i år blef detta arbete så mycket svårare, eftersom torrår väntades. Skatorna bygde ju lågt.

Men det var också sista året, hon behöfde slita på det sättet. Till hösten skulle hon flytta in i det lilla soldattorpet uppe vid skogen. Hon var alldeles säker därpå nu, huru länge hon än

tviflat, sedan alla bönderna i roten lofvat att lägga sig ut för Gustaf. Hon satt nu bara och väntade på, att han skulle komma hem från mönstringen såsom »n:r 37 Ström», ty så hette den förre soldaten, och befälet vill ju, att namnet, liksom bostället, skall gå i arf.

Det var då förunderligt, att Gustaf ändå till sist skulle bli hennes. När han gaf sig ut som sjöman, tänkte hon, att det var alldeles slut med, hvad de från barndomsdagar bägge tänkt på, fastän ingen af dem sagt ett ord därom: att de skulle bli hjonelag. Och när han kom hem som rymmare och drack så förskräckligt — aldrig tänkte hon, att det mer skulle bli människa af honom, att den där go'templarorden skulle kunna så skapa om honom. Ty nu var hon alldeles viss på, att Gustaf icke kunde bryta sitt löfte. Han hade ju varit med i tre år och hunnit upp till »öfverste templar» i logen i socknen.

Men fast folk lärt sig att sätta värde på honom, hade han haft en förfärlig otur. Först hade bonden, som han tjänade hos, icke hållit sitt löfte att låta honom få ett dagsverkstorp. Och så hade hans hopp att få en banvaktareplats svikits. Han hade allt varit bra ledsen då, fast han ej visat det. Han hade ju då till och med talat om att flytta till staden. Men det ville hon icke. Då väntade hon hållre. Det blefve väl alltid någon råd. I staden funnos, visste hon, så många frestelser, att äfven den starkaste icke

ginge säker, arbetsförtjänsten var där oviss, och så visste hon, att Gustaf skulle tråna bort, om icke han, som var bondfödd, fick ha en jordbit, där han fick gräfva, så och sätta efter behag.

När nöden är som störst, är emellertid hjälpen närmast. Gamle Ström fick afsked med undantagstorp. Då beslöt Gustaf genast att söka få torpet efter honom.

Det var så vackert där. Och inte skulle hon där behöfva släpa ut sig för att hålla lifvet uppe. Vardt det ej för mycket barn, så skulle hon icke förtjäna så litet med sin symaskin. Och så skulle Gustafs mor få slippa ur den granna arresten vid kyrkan. Hon blefve ej någon börda, ty gumman gjorde skäl för sig, var snäll — hvad Tilda, när hon var liten, fått många karameller af henne! — och nöjd med litet, bara hon fick sin kaffetår.

Klockan slog elfva inne i köket. Att inte Gustaf hördes af!

En vagn rullade borta på vägen. Det var häradsdomaren. Hon kände igen »Pärlas» traf.

Tilda sprang in i köket. Hon skulle ej visa sin glädje allt för mycket för Gustaf.

Häradsdomaren körde in på gården. Men Gustaf var ej med. Hvad ville det säga?

En af drängarne tog emot hästen, och häradsdomaren trädde in i stugan.

»Vill häradsdomaren ha något att äta?»

»Nej.»

Han var kort om hufvudet i dag, som han alltid var, då han fått lite för mycket.

Så gärna hade hon velat fråga något om Gustaf, men hon tordes ej. Hon lugnade sig emellertid. Gustaf hade, förstås, åkt med sin husbonde, då han sett, att häradsdomaren var vid det humöret. Hon skulle vänta.

Klockan slog både tolf och ett, men Gustaf kom icke. Hon hade gått ut till vägen och stirrat framåt, tills det börjat skymma för ögonen. Och nu grät hon.

Plötsligt reste hon sig upp. Hon gjorde Gustaf orätt. Han kom kanske sent hem, var trött och tyckte, att det icke fjäskade med att tala om afgjord sak. Hon gick in och lade sig.

Men tidigt på morgonen, en stund innan arbetet började, steg hon upp, gick upp på stallskullen och väckte vallpojken, stack en tvåöring i hans hand och bad honom springa bort till Petters Ols' och fråga Gustaf, huru det gått.

»Hvad är klockan?»

»Half fem. Så du hinner, innan du skall mota ut kreaturen, om du raskar dig.»

Pojken skyndade i väg.

Hon hade inte tid att passa på honom, så att hon kunde träffa honom strax han var tillbaka, och när hon kom ned i ladugården, hade han redan hunnit ut med kreaturen. Det var henne omöjligt att låta bli att springa bort till Storängen för att få reda på, hvad han fått för svar.

När pojken fick se henne, satte han i vildeste fart af in i löfskogen och gömde sig.

Hon ropade efter honom. Men han visade sig icke, och det var ingen annan råd för henne än att återvända.

Hon smålog för sig själf. Det där hade Gustaf satt i pojken, förstås. Han måtte ha varit bra glad. Kanske slank han öfver på middagsrasten till henne. Men på kvällen komme han säkert . . . Hon kunde ändå bestämdt icke låta bli att fråga häradsdomaren. Bara för att få se hans min, när hon talade om, att hon skulle bli soldathustru till hösten.

Hon kastade en blick uppåt torpet. När stugan blef rödfärgad och knutarne hvita — som Gustaf sagt, att det skulle vara — då blefve det bra nätt . . . Till ko hade Gustaf pängar, och en griskulding hade Petter Olsson lofvat honom . . . Rishögen skulle bort från gården, och utanför fönstret vid hæggen skulle hon ha en blomstersäng med mycket dubbla ringblommor och tusenskönor och »två herrar i en vagn» — sådana finge hon af »kära mor», som nog också skulle hjälpa med andra, behöfligare saker, snäll som hon var, fastän hon inte alltid vågade för häradsdomaren.

När Tilda kom hem, stod »kära mor» i fönstret. Hon såg allvarsam ut, och Tilda undrade icke därpå. Hon hade fallit i tankar och dröjt borta en hel timme.

»Var inte ond på mig! Jag hade skickat pojken ut i ett ärende och träffade honom inte, innan han körde vall.»

»Nej vars, jag är inte ond på dig.»

Hon såg så vänlig ut, som alltid, men nu också så allvarsam.

Tilda vardt förskräckt.

»Jesturs!» utbrast hon. »Dugde inte Gustaf?»

»Nej.»

Hon sjönk ner på soffan, där hon stått och ordnat med blomkrukorna — sina blommor, som hon skulle haft med till soldattorpet!

»Stackars Tilda!» sade häradsdomaremor och såg deltagande på henne.

»Se inte på mig så där, moster. Då kan jag tro, att det är något riktigt tokigt,» sade Tilda och försökte att le.

»Det är inte bättre.»

»Hvad . . . hvad . . .»

Hon andades häftigt, och rösten svek henne.

»Lugna dig nu, Tilda och . . .»

»Nej, säg!»

»De hålla på att . . . dragga efter Gustaf . . .»

»Ne . . .» skrek hon och ville rusa ut.

Häradsdomaremor höll henne kvar och försökte att lugna henne.

»Men jag vill se honom! Jag får lof att se honom!»

»Det är inte sagdt, att de hittat på honom än.»

»Hur veta de då, hvar han är?»

»Han har skrivit en lapp och lämnat i drängstugan hos Petter Ols' . . . Nu ställer jag till så, att 'Pärla' blir försatt, och så fara vi dit.»

Då de kommit fram, sprang Tilda direkt in i drängstugan.

Där låg lappen.

»Sök mig i Mosjön vid södra landet, midt ner för Edvard Gustafssons.»

Det var hans stil. Men det skulle hon inte ha kunnat se, om hon inte så många gånger sutit bredvid honom, när han skrivit protokoll till logen, på den tiden han var sekreterare där. Ty nu hade handen darrat, darrat mycket . . .

Petter Ols'-mor bad Tilda komma in och dricka kaffe.

Viljelöst följde hon med.

»Kära mor» var inte inne.

»Hvar är moster?»

»Hon for upp för att tala om det för Gustafs mamma.»

»Hon är bra snäll!»

»Ja, du kan vara glad, att du har en sådan husbondmor, nu när du har det så här ledsamt.»

Petter Ols'-mor fick brådt att skaffa sig anledning att föra Tilda ut i köket, ty hon såg, att karlarne kommo åkande ett stycke bort på vägen. Ju närmare tiden led, att de borde vara hemma, dess mer pratade hon.

Tilda satt, som hon hvarken hörde eller såg.

Så, bäst det var, sprang Petter Ols'-mor ut.

Karlarne voro hemma och hade kört in på ladugårdsplanen. Petter Olsson kom gående.

»Fingo ni tag i honom?»

»Ja, de skola bära in honom i drängstugan.»

Petter Olsson gick in och satte sig i stugan, dit de andra karlarne kommo efter.

»Nu är han hemma,» sade Petter Ols'mor sakta till Tilda.

Med en blick tackade Tilda och gick.

»Det här hade han i fickan.»

Hon stack ett bref i Tildas hand.

Hvad han var vacker och hvad han såg lugn och nöjd ut — alldeles som om han sofl!

Hon tog mässingskammen ur hörnskåpet och kammade hans hår, hvarifrån vatten silade ner på golvet. Och liksom bedjande om förlåtelse smekte hon hans kind.

»Om jag inte tviflat så mycket i början, så hade han nog inte tagit sig så hårdt af, att det inte gick,» for det genom hennes hufvud.

Hon ryckte till. Där borta tittade ju torpet fram . . .

Hon vände ryggen mot fönstret.

Brefvet hade tre omslag, men ändå hade vattnet kommit bläcket att slå igenom, så att det var nästan oläsligt.

Hon stafvade sig dock till innehållet.

»Min kära, stackars Tilda!

Jag dugde inte. Jag var en tum för kort. Det hjälpte ingenting, för både Petter Olsson och häradsdomaren lade sig riktigt ut för mig. Om jag varit något år yngre hade det kanske varit möjligt.

Jag förstår nog hvad jag skall göra dig för sorg nu för tillfället, men det är ändå bäst som sker. Nu har du ledsamt för momangen, .men kanske hade du annars fått dragas med fattigdom och ledsamheter i hela ditt lif. Jag hade nog inte velat vänta längre, och då det inte tyckes vara möjligt för en stackare att få en liten täppa af Sverges jord, fast andra ha så mycket mer än de kunna sköta, så hade det förstås blifvit i den usla staden, som vi hamnat. Hur det där gått, är väl tämligen gifvet. Där skall det vara pängar, hvart en vänder sig, och jag kan inte sköta pängar, men gräfva i jorden kunde jag för två, om det behöfts, för det förstod jag mig på, och det var min rykande lust. Det hade blifvit fattigdom och jag hade ledts ihjäl, och då var det så godt att göra slut på det med samma. På det viset fick du det svårt nu, men så har du det bättre sedan. Häradsdomaremor blir nog snäll vid dig. Och du har din symaskin och nåltamd är du, så du tar dig väl fram med din ensamma kropp. Du får lof att tro, att jag menade det bästa med att jag gjorde så här.

Sparbanksboken, som skulle bli till kon, har jag satt på dig i banken. Ge mamma en fjärdel kaffe någon gång — stackare, hon fick inte komma till oss, utan bli fånge i den där grannlåten i all sin tid. Gå till henne ibland. Åja, det vet jag så väl, att du gör.

Goda, kära Tilda, tro att det här är det bästa för oss. Se'n så långt jag mins, har jag jämt haft dig i mina tankar, och när jag drack så förfärligt, så var det för jag trodde, att jag inte mer kunde tänka på att få dig. Och att jag kunde låta bli det usla bränvinet, det var helt och hållet därför, att jag hade dig att tänka på.

O, att det inte skulle finnas en jordbit åt mig också! Att det inte skulle finnas möjlighet för ett par människor, som tycka så mycket om hvarandra, och passa så bra ihop som ett par bär, att få blifva ett!

Jag var bakom stugan hos er i går kväll, men jag kunde inte gå fram. Hvarenda sena i mig riktigt skrek. Jag kunde inte se dina goda, goda ögon.

Gud kan inte annat än förlåta mig, för det jag gör är till det bästa för en så god människa som du. I hans händer befaller jag min anda.

Adjö, du goda, vänliga, till sista bloddroppen älskade Tilda!

Din

Gustaf.»

Gustafs mor hade kommit. De båda i sorgen, liksom förut i förhoppningens glädje förenade kvinnorna tryckte, utan ett ord, hårdt hvarandras händer.

Modern tvättade upp sonens lik, och drängkamraten bestälde kistan.

En förfärlig känsla för modern var det, att Gustaf, såsom själfspillning, icke skulle få en kristlig begrafning. Ty om alla så säkert vore hos Gud, som han, då skulle det inte behövas någon osalighet, och därför tyckte hon, att det var orätt, att syndiga människor skulle få göra sådan där åtskilnad vid själfva grafven, som skall försona allt.

Gustaf hade skrivit till »kära mor» och bedt henne att hjälpa Tilda till rätta med hvad hon kunde.

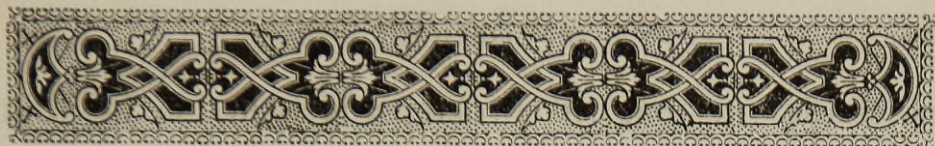
»Det hade jag nog gjort ändå, men det kan ju vara roligt för dig att höra, att han tänkte på dig så i allt till det sista,» sade häradsdomaremor.

Och hon tänkte på, huru stor deras gård var och huru liten bit behöft utskiftas därifrån för att skapa ett par människors lycka. Men hon visste också, att hennes man icke skulle ha gått in på att skilja sig från en tum däraf.

* * *

De fingo ej sätta ner något kors på grafven, borta i gropen på vestra sidan af kyrkogården, »själfsplingarnes vrå». Men det ligger en liten mossig sten på kullen — liksom alldeles oafsigtligt ditkastad — och på den har Gustafs drängkamrat hulpit Tilda att hugga in ordet *Minne*.

”Den sanna kärleken.”

er Larsson, kyrkovärden, den gamle, rättframme bonden, skulle ha svikit sig själf, om han inte svarat blankt nej, när hans dotter kom och begärde, att få fara in till seminariet i staden. »Du skall med Guds hjälp bli en ordentlig bondhustru och inte någon skolmästarmamsell,» sade han.

»Å,» inföll mor, dotterns bundsförvandt, »inte är det meningen, att Anna skulle bli lärarinna. Men hon får väl lof att ut och se något mer af världen än det här.»

»Nej, det behöfver hon inte. Det här är hembygden, och det bästa är godt nog. Här kan hon få lära sig att frukta Gud och arbeta. Och mer ...»

»Men det kostade ju rakt ingenting. Det är ingen afgift för undervisningen, och om vi

skickade in mat till prostens Kristin, så lagade hon till den.»

Mor visste, att sparsamhet var fars svaga sida.

»Det vill säga, att vi skulle narra till oss undervisning åt vår dotter, säga att hon skulle bli lärarinna, fast det inte är meningen?»

»Om en eller flera deltaga i undervisningen, kvittar väl för lärarne, så ...»

Far slog näfven i bordet.

»Jag blir aldrig med om sådant bedrägeri!»

Och det var en dom utan vädjan.

Emellertid hade Anna beslutat, att hon skulle ut och »se världen», och mor också.

Nästa gång gälde det för Anna att få komma till staden och »lära sig sy».

Far var inte mycket hågad. Han var rädd, att hon där bara skulle lära sig »prål och grannlåt», men huru mor drillade och talade om nödvändigheten för en flicka att vara »skicklig i sina händer», gaf far med sig.

Men synnerligt belåten var han inte.

Och så packades Annas kläder i mors blåmålade koffert och en stor kista mat gjordes i ordning, och så skjutsade far in detta och dottern till »prostens Kristin», som fått sin titel, emedan hon sedan många år tillbaka hushållat för prostens pojkar, som gingo i »storskolan».

* * *

*

Bref från Anna Persdotter till Lovisa Fansdotter.

»Om du visste, vad dät är roligt i staden! Så forrt jag kom hit feck jag låf att göra mig en ny klänning, som är aldeles efter nya modet min kappa är ändrad å så har jag en så rysligt vacker sommarhatt, den kostar 14 kronor. Mamma är så rysligt snäll och hjälper mig till pängar, som hon vet att skaffa sig genom att sälja litet, som far inte vet af. Han ville förstås att jag skulle gå i slät klänning, sjalett och näfverbottnade känger här. Och så har jag vari på sammarfesten å så är jag bekant med en handelsbetjänt, som är så rysligt fin och sjangtil och artig han bjö på punsj och profanerade duskål. Vet du jag tror bestämt att han tycker om mig, det är så rysligt tråkit att sy men han har lånat mig romaner såm jag ligger och läser hela dagarna, men då får jag låf att säga åt syfrun att jag är sjuk för hon är så sträng. Jag skulle vilja vara i stan jämt jag kan redan tala fint, så att om du kommer och hälsar på mig så skall du inte känna igen mig. Visa ingen brefvet och skrif snart till din barndomsvän

Anna Persson.

Skrif inte Persdotter på brefvet för det låter så bondskt å då skämms jag för brefbäranne.»

Bref från Lovisa Fansdotter till Anna Persdotter.

»Jo, vet du Anna, om jag komme till staden, så skulle jag så innerligt väl känna igen dig. Du är precis densamma, som du alltid varit, den ytliga, prålsjuka. Stackars lilla Anna, som inte fått något för tanke och hjärta att värma sig vid!

Efter många om och men fick jag komma till folkhögskolan, och jag må uppriktigt erkänna,

att jag har din far att tacka för det. Ty också min far ville skicka mig i 'syskola', så att jag skulle få lära mig något 'nyttigt'. På skämt sade han, att han och din far borde byta döttrar. Men då vardt din far ond, och sade många allvarliga ord, som jag inte nu vill upprepa.

Vi äro 24 flickor i skolan. Föreståndaren, en äldre man, slåss vi formligen om att beundra. Han är så enkel, så allvarsam. Han skall, hoppas jag, innan kursen slutar, hinna strö ut månget korn, som skall slå rot, växa upp och bära frukt. Vi kamrater äro hvarandra tämligen lika. Ingen vill vara för mer än den andra, och jag tror, att allas vår håg står till enkla bondehem, där en husmor med rätta viljan och rätta sinnet kan uträtta så mycket.

Var försiktig i ditt val af umgänge. Särskildt är jag rädd för, att din handelsbetjänt inte är den bästa bekantskap. Och lägg bort romanen och arbeta i stället. Att du måtte upphöra med att vilja göra dig 'fin' på de pengar, som stjälas undan din far, vil jag hoppas.

Var hälsad från

Lovisa Fansdotter.»

Några månader därefter spred sig ryktet om något epokgörande i den lilla socknen: hon skulle få en handelsbod till.

Det fans en handlande förut där. En och annan sade visst, att han var lite dyr, men alla voro öfverens om, att han hade goda varor. Somlige af ungdomen tyckte, att han var »illa sorterad» men bönderna menade i allmänhet, att han var en klok karl, som handlade med varor som »gingo» och inte med bjäfs och skräp.

Den nye handlanden kom och satte upp sin bod. Och det var en härlighet utan like mot den gamla.

Det var just Teodor Grahdien, Annas bekantning från staden.

Han gästade ofta hos Per Larsson — ja, så ofta att en och annan började kalla honom »Per-Lars-mågen». Per Larsson tyckte inte om honom, men han var så mycket högre i gunsten hos modern och dottern.

Och en dag kom också det, som Per Larsson väntat.

»Far, Grahdien har friat till mig.»

»Tråkigt för honom, det. Nå, hvad svarade du honom?»

»Jag svarade ja. För jag älskar honom så ...»

»Älska! ... Är det ord i en bondflickas mun? Det har du fått i någon romanbok. Det blir ingenting af!»

»Men jag dör, om ...»

»Å prat, så farligt är det inte.»

»Jo, far ...»

Och hon grät hejdlöst. Gubben reste på sig för att gå.

Hon höll honom kvar.

»Nej, du får inte gå! Du får inte säga nej. Du får inte mörda ditt enda barns lycka!»

»Se där ha vi mer romanboksdumheter igen! Jag skall säga dig, att just för din egen lyckas skull säger jag nej! Inte har jag, Gudi klagadt,

stor glädje att vänta af dig, men kommer en så'n där trashök och vill ha dig, då säger jag stopp. Den där har ju ingen beräkning och skralt med boden torde det också vara. Han är ju bondpojke, men var, förstås, för stor att arbeta med jorden... Det går inte två år förr än det slutar i konkurs för honom.»

Och därmed gick gubben.

* * *

»Ja, han är istadig,» sade Jon Karlsson, som satt nere på Grahndiens kontor och drack porter med denne. »Men jag skall tala vid honom, får jag se, hvad det gör.»

Han var litet intresserad i affären, ty han stod som borgen på Grahndiens kreditiv i folkbanken.

»Ni skulle byta döttrar,» sade Grahndien leende.

»Det har jag på skoj sagt honom många gånger. Ser du, han är bondhögfärdig, och det är nått upp det värsta af allting. Skulle han som är så tät behöfva gå i vadmal och näfverstöflar? Skulle inte han kunna sätta upp en bygning så fin som ett slott? Skulle han behöfva gå och släpa som en dräng? Nej, visst inte. Han vill inte agera herrkarl, säger han, och kommer det en sådan till honom, så är han inte höfligare

mot honom än mot en torpare. Jag blir sjuk, när jag ser sådant där!»

»Om jag skulle försöka min lycka hos din dotter?»

»Går inte», sa' Granberg. »Hon har blifvit galen där i skolan, som jag fick lof att skicka henne till, för att få husfred. Det är visst för resten något uppgjordt emellan henne och näm-deman i Rise.»

»Han, gubben?»

»Å, han är inte mer än 40 år, men för öfrigt en så'n där som hon själf. Så nog bli de öfverens.»

»Du talar med Per Larsson?»

»Ja.»

* * *

När Jan Karlsson kom till Per Larsson och sagt sitt ärende, höll han på att bli utkörd. Alltnog hans bönemenskap fick ett särdeles snöpligt resultat.

Det började några månader därefter att talas litet besynnerligt om Anna. Och kort tid därefter öfverraskades man af underrättelsen om, att det skulle »bli af» mellan henne och handelsmannen.

Annas och Lovisas bröllop höllos samma vecka, Annas först. Hon hade inte guldkronan. Per Larsson såg ut, som skulle han ha blifvit

upptagen ur grafven, och hela tillställningen liknade mer en likbegängelse än en glädjefest.

Anna var dock utomordentligt belåten.

»Jag får,» sade hon till Lovisa, »två pigor och behöfver inte göra någonting, om jag inte vill. Och fin får jag gå hela dagarne och ha vinterhatt och heta fru och ha umgänge med kyrkoherdens och länsmans. Grahndien alldeles bär mig på händerna. Och han skrifver så mycket vackra verser till mig och talar så grant. Jag vet rakt inte, hvar han tar orden ifrån. Det är den sanna kärleken, ser du, som det talas om så vackert i böckerna.»

Lovisa svarade inte. Det hade inte nyttat något till. För henne var den högsta kärlek och högsta plikt liktydiga begrepp. Hon satte sitt ideal af lycka högre än glans och prål och flärd.

På sitt bröllop bar Lovisa guldkronan. Det var nästan det enda, som någonsin gjort Jan Karlsson stolt öfver sin dotter.

* * *

Efter tre år gjorde Grahndien konkurs. Per Larsson hade hulptit honom så långt han ansett rådligt, men en dag sade han nej för vidare »förskott på arfvet», och sedan ramlade det snart.

Anna och de två barnen fingo komma hem till föräldrarne och Grahndien gaf sig ut som

profryttare, sedan Per Larsson temligen omildt kört af honom.

Anna är precis inte olycklig. Det går ingen nöd på henne i föräldrahemmet och hon bibehåller sin hatt och sin frutitel. Emellertid tror hon inte längre så särdeles mycket på »den sanna kärleken».

Men när Lovisa någon gång från sitt lyckliga, glada hem gör en utflykt till Per Larssons och kommer samman med Anna, då förundrar hon sig öfver, att det fins människor, som prålsjukan hvarken med godt eller ondt kan tagas ur.

Och det är liksom något fuktigt i Per Larssons öppna, trofasta blick och den starka stämman liksom skälfver, då Lovisa räcker handen till afsked och han säger sitt: »Gud vare med dig, barn!»

Anders och Lina.

Lina var den täckaste flicka man kunde tänka sig. De blå ögonen riktigt gnistrade, kinden var så röd och vit, och det bruna håret krusade sig så vackert i pannan. Hur lätt rörde hon sig inte i dansen, och hur friskt klang inte hennes skratt!

Anders kunde heller inte se sig mätt på henne, där han satt som åskådare i ett hörn af lekstugan.

Hon dansade mycket med Adolf, och Anders tyckte, att hon höll sig mycket till denne, som var den erkänt hurtigaste och vackraste af alla drängarne i socknen. Ja, det talades ju till och med om, att Ol Ols' Kari, som var så rik och kunde få hvilken bondpojke hon ville, hade ett godt öga till honom.

Och nu mognade det till beslut, som Anders länge tänkt på, men som han dock trott sig kunna dröja med att säga.

Han stälde så, att han på hemvägen vardt ensam med Lina.

De talade om ett och annat, och hon, liksom alla andra, skämtade smått med Anders, som ansågs såsom mycket god och hederlig, men litet enfaldig i sin blyghet och tafatthet.

Hon blef därför inte litet förvånad, då Anders utan föregående inledning sade:

»Jag ville just i kväll fråga dig, Lina, om du inte ville tänka på, om du kunde bygga hjonelag med mig.»

Hon hade ett leende på läpparne, men det dog bort. Hon blef i en hast så allvarlig.

Med en min af förhoppning om något, som han inte förtjänat, tog Anders hennes hand.

»Hvad svarar du på det, Lina?»

Hon hade tårar i ögonen.

»Jag kan inte, Anders,» svarade hon. »Du är så snäll och god, men jag kan inte tycka om dig på det viset.»

Och hon strök sakta hans stora, knotiga hand.

»Jag hade annars löfte af nämndeman i Rise att få ett dagsverkstorp. Han skulle 'flytta gubbetäppens' gamla stuga och ladugård ner till skogskanten, där jag skulle få en jordlapp, som jag finge odla upp. Det gjorde han redan i höst, om jag ville. Och så har jag lite hop-

tjänt, så jag kunde köpa ko och sätta upp med det, som behöfdes, på tarfligt vis.»

»Du får inte tala så där åt mig, Anders, för då blir jag så ledsen, så . . .»

»Ja, ja, det kan väl inte hjälpas, då . . . Det går inte alltid som man tänker och vill. Men ett skall jag be dig, Lina: fäst dig inte för mycket vid Adolf. Jag säger det inte af afundsjuka — jag får ju dig inte i alla fall — utan för att jag håller af dig så mycket. Han är hurtig och glad, men det är inte nog stadga med honom. För det är skilnad på att ha hus och hem och tänka på, än att vara den dugtigaste i lekstugan.»

Hon storgrät.

»Var inte ledsen för hvad jag säger. Det är ju bara välmening,» tröstade Anders.

De fortsatte tysta vägen till Jon Jons, där Lina tjänade.

Vid afskedet var det, som hon velat säga något, men det vardt icke något annat än ett dröjande: »Godnatt, Anders!»

Och hela natten låg hon och grät sakta. En ny sida af lifvet hade gått upp för henne. Det var slut på att leka. Och det hade hon gjort så länge, att allvaret tedde sig som något förskräckligt för henne.

* * *

Lina började se allt mer och mer allvarsam ut. I lekstugan kunde hon ena stunden vara alldeles öfvergifvet glad, andra stunden springa ut och storgråta.

Och så kom det talet ut, att det inte var, som det skulle vara, med henne.

Anders sade detta till Lina och frågade, om det var sant. Hon svarade inte, bara grät. Han sade henne, att äfven om det vore sant, skulle han hålla af henne lika mycket, om hon ville bli hans.

»Jag tycker så mycket om honom,» svarade hon. »Jag vill inte lefva utan honom.»

Anders tyckte för sig själf, att det inte kunde bli annat än olycka af mellan Lina och Adolf. Hon var inte kunnig med innegöra, och *det* gick väl an, ty det kunde hon lära sig, bara hon hade viljan därtill — och det hade hon nog. Men Adolf skulle bestämdt inte ha tålamod därmed. Han skulle fordra allt på en gång. Och så var han ju så lätt och glad och ville vara med ute, hvarest det fans något muntert. Men det är kanske dumt resoneradt, det där, tänkte Anders, och det kan bli bättre än man tror. Därför teg han. Det kunde ju i alla fall inte bli mer än en lösning af frågan.

Han gick nu till Adolf. Denne nekade först, men slutligen kröp sanningen fram.

»Nå, hvad ärnar du göra nu?»

»Jag vet inte,» svarade Adolf slappt.

»Vet du inte? Du får naturligtvis lof att tänka på att ställa till så, att ni komma ihop med allra första.»

»Ja, hvad skall en fattig dräng ta sig till med?»

»Det skulle du ha tänkt på förut. Men att du inte sett dig för och att du handlat oförsvarligt, det vet man då. Nu måste du emellertid göra något. Du står inte till svars med att lägga händerna i kors. — Kan du inte gå ner till station och anmäla dig till stationskarl?»

»Det är så förargligt att gå där . . .»

»Förargligt! Om det nu också vore det, tänker du då inte ett smul på henne?»

Resultatet af samtalet blef, att Adolf gick och anmälde sig som stationskarl och fick en sådan plats.

Och så gifte han sig med Lina.

* * *

Det vardt inte bra. För bägge blef äktenskapet helt annat än de tänkt sig. Lina kunde inte mycket inomhus, och när det inte gick bra, vardt hon modfäld, särskildt om Adolf gjorde någon anmärkning. Och så var hon så rysligt sjuk! Adolf, som inte förstod de olägenheter hennes tillstånd medförde, sade att hon bara var pjunkig, och så vardt han arg och gick och slog dörren i lås, så att det sjöng efter det.

När han kom hem, satt hon förgråten och ingenting var gjordt. Han blef rörd, och så lofvade han att bli snäll igen, och hon lofvade att göra det bästa hon kunde. Hon ville så gärna, och hon tyckte så ofantligt mycket om honom!

Dessa uppträden blefvo emellertid allt tätare. Och för hvarje gång dröjde Adolf allt längre i skrubben innanför handelsboden, där man för-tärde det till »afhemtning» sålda ölet.

Slutet blef, att han för fylleri afskedades från sin tjänst.

Lyckligtvis var barnet dödfödt. Annars hade den sista villan varit värre än den första.

Adolf gick en tid vid stationen och gjorde rätt ingenting. Men bäst det var, for han till en annan socken och vardt statkarl. Folk trodde, att det var Anders, som skaffat honom den platsen.

Man hörde ingenting af honom på ett par år. Men så en dag fick man veta, att han varit i staden, supit sig full, fallit af åkdonet och brutit af armen. Brottet hade missköts — det vardt kallbrand, och så dog han på lasarettet.

Och så skulle Lina till fattighuset. Hon var så svag och klen, att hon knapt kunde sköta sig själf.

En lycka i olyckan var i alla fall, att de inte fått något mer barn.

Då kom Anders ditöfver. Han hade hälsningar från nämndemansmor i Rise, att om Lina ville komma dit, så var hon välkommen.

* * *

Ett år hade gått.

Anders' stuga låg så vacker där nere vid skogskanten. Rödfärgad och hvita knutar. Och en liten trädgårdssäng utanför fönstret till kamaren och gångar rundt omkring med krusbärsbuskar och små aplar och päronträd. Och hälften af torpet var uppodladt.

En dag, när Anders fått allt färdigt, bjöd han nämndemans och Lina och några andra af sina bekanta dit. Han ville »inviga» sitt hem ordentligt, tyckte han. Det var roligt där, men man menade i allmänhet, att Anders vardt torpare bra tidigt. »Du har ju inte fått vara ung någon gång,» sade de.

»Det är bäst att inte leka för mycket, för då blir det ledsamt efteråt,» svarade Anders.

Då kom han att se på Lina. Och då blef han rädd för att ha gjort henne ondt. Men hon bara nickade bifall.

Hon hade tagit upp sig, så att hon var lika vacker som förut — nej, mycket vackrare, ty den där allvarsamma minen klädde henne så väl.

»Lina,» sade Anders, då de vid ett tillfälle kommo för sig själfva, »vill du nu komma till mig?»

Hon svarade med att se upp mot honom med ett par ögon fulla af tårar.

»Det där, som står i böckerna om kärlek och sådant där, förstår jag mig inte på,» återtog Anders. »Jag vet bara, att jag inte tyckt någon vara så snäll och rar som du och att jag inte skulle kunna ta mig ut med någon så bra som med dig. Och på dig har jag tänkt jämt, medan jag höll på med att få i ordning här, och därför har det gått så mycket lättare. Och håller man bara ihop och gör, hvad man kan, hvar på sitt håll, så går det nog. Tror du inte det, Lina?»

»Jo,» svarade hon och tryckte hårdt hans stora, knotiga hand.

Två hemman.

Ol Olsson tittade ut genom fönstret och släpte genast tidningen.

»Mor,» sade han, i det han öppnade köksdörren, »sätt på kaffehurran. Lars Petter kommer ute på vägen.»

Och så fortsatte han läsningen.

Lars Petter kom, och de talade om väder och vind en timme. Efter att denna tidrymd gått, förstod Ol Olsson, att Lars Petter måste ha något ärende, som han hade lite svårt att komma fram med. Ty inte gick han hit på blanka hvardagseftermiddagen för att prata om ingenting. Vissa aningar betog Ol Olsson och så beslöt han sig för att hjälpa grannen på trafven.

»Det är synd och skam af en bonde att sitta och läsa tidningen midt på hvardagen, men man blir gammal och hur det är, så känns det efter. Det är ju rent ängsligt att tänka på, hvad man stod ut med förr, och hvad man orkar nu.

Jag börjar på att tycka, att jag behöfde komma i ro när som helst.»

»Ja, hvad skall jag då inte säga, som är åtta år äldre än du,» menade Lars Petter.

»Åja, det kan du ha rätt i. Men du skall komma ihåg, att du har en son till hjälp. Det har inte jag.»

»Hjälp? Å, när de bli så gamla som min, så är det sonen, som regerar och fadern, som får lyda. Och det är knapt ondt i det. Jag kan inte stå i med allting, och när han nu kan sköta med det, så . . .»

»Hur gammal är han? Låt mig se . . .»

»Han går på det trettiförsta.»

»Det var hunsingen.»

»Ja, han tycker så själf. Och nu ha vi kommit öfverens om, att han skall ta gården.»

»Hm.»

Nu skar det i, och samtalen höll på att gå sönder. Då kom mor just med kaffet — en lycklig omständighet, menade Ol Olsson. Han hörde till dem, som prata ledigare, då de ha något »för händer».

»Då skall han väl gifta sig?» kastade han fram på ett sätt, som skulle det inte höra till ämnet.

»Ja, han har så tänkt. Och jag kommer just till dig . . .»

Där slog det igen stopp för Lars Petter.

»Du kommer väl inte hit för att få mig till bönenman åt honom?» Tonen skulle vara obesvärad

eller rent af skämtsam. Hade Lars Petter varit det ringaste iakttagare, skulle han ovilkorligen ha fått roligt åt Ol Olssons försök som skådespelare. Men nu märkte han ingenting utan svarade:

»Jo, det är just som meningen, det.»

»Då har du vändt dig till olämplig person. Jag har ju inte lyckats bli af med min egen dotter, oaktadt jag har ett helt hemman till lockbete.»

»Det är väl håller ingen tid förliden för henne. Tjugu års flicka... Och för öfrigt bör bönemanskapet vara dig skäligen lätt, om du nu vill åtaga dig det, ty... det är just...»

»Menar du, att det gäller just henne?»

»Jaa.»

Ol Olsson tog en allvarsam min.

»Utan raljeri, Lars Petter, så har det hört till mina bästa förhoppningar. Och jag har länge gått och funderat på, om inte jag skulle börja orda om det åt dig, då du inte velat röra vid den strängen.»

»Det har kommit an på kommit an, ser du, att det dröjt så länge. August säger, att Kristin inte ser hågad ut.»

»Prat! Det skall du snart bli varse. Eftersom det är söndag i morgon, kan du ju, utan att det blir för mycket prat om det, ta med dig gumman och pojken hit då, så skall du få se.»

Och därmed slog Ol Olsson i en ny »gök».

* * *

Då Kristin, en stund sedan Lars Petter gått, kom hem från handelsboden, utbrast Ol Olsson:

»Nu var du också borta just lagom.»

»Hur då?» frågade Kristin, som ingenting kunde förstå. Hon hörde blott af tonen, att fadern var vid godt humör.

»Jo, vi ha haft storfrämmande.»

»Hvem då?»

»Gissa!»

Hon gissade en stund på olika personer och slöt med kyrkoherdens. Det var det värsta hon kunde ta till.

»Nej, ändå hvassare. Vi ha haft friare i gården.»

»Jaså,» svarade hon med en ton af missräkning.

»Det var inte 'jaså,' det, utan ett riktigt hederligt tillbud. Och eftersom jag vet, att du är en förständig flicka, som inte kastar bort lyckan, så bad jag honom komma igen.»

»Var det Lars Petters August?»

»Ja.»

Hon tycktes inte upptaga underrättelsen med någon vidare tillfredsställelse.

»Smakar det inte kanske?»

Dottern svarade inte, hvilket gaf Ol Olsson anledning att efter en stund upprepa frågan.

»Å, inte kan jag säga, att jag hyser någon kärlek till honom.»

»Kärleka mig hit och kärleka mig dit! När mor och jag gifte oss, inte var det då tal om

några sådana där dumheter, som stadsherrskaperna funnit upp, därför att de inte ha något riktigt att tänka på. Det är bara att se upp, så att man får en hygglig och bra människa. Och med en sådan tar man sig alltid ut, ifall man vill vara folk för sin egen del — det må nu vara hvilken som helst man får. Det där om att äktenskapet skall vara stiftadt i himmelen tror jag inte på. Vår herre lägger sig inte i den saken. Han har gett oss förstånd och ögon, och dem få vi bruka äfven i den här saken... Jag letade ut den dugtigaste, snällaste och vackraste flicka jag visste. Hvarför mor tog mig vet jag inte, men sams ha vi varit och jämt ha vi dragit. Eller hur mor?»

Hon nickade bifallande. Och blicken vitnade om, att hon icke skrymtade.

»Men ni, mor, tyckte ju om en annan?» inföll Kristin.

»Ja, jag ville ha husaren vårän, en riktig slarfver, och jag lipade och grät, så jag trodde, att jag skulle dö... Ja, hvad man är dum, när man är ung! Han gifte sig sedan med vårän piga, en särdeles rar flicka, som också gärna ville ha honom, och de fingo det mycket bra. Men det var för att hon var så dugtig och tålig, som hon var. Jag skulle aldrig ha kunnat göra folk af honom. Men man blir inte klok förr än efteråt.»

»Där fick du inte något medhåll, Kristin,» tyckte Ol Olsson. »Du menar förstås, att det

vore bättre att få den där bodbetjäntsajatten, som hofverar sig för dig, därför att du har 'bondpängar', som han, i likhet med sådana där herrar, förmodligen utlåtit sig. Det skulle allt vara något det! Några år i kalas och grannlåt, och så finge jag göra som Per Larsson, kyrkovärden. Den här super och lefver som ett svin, säger folk, som har reda på honom... Hvad har du mot August?»

Kristin svarade ingenting.

»Kan han inte försörja dig till döddagar?»

»Skall det då vara det förnämsta?» frågade Kristin.

»Ja, var så säker på det, du. När det blir lite mat i krubban, då bitas äfven parhästarne. En karl som inte rår sig själf i det ekonomiska, han kan inte vara någon karl, ty han måste krypa för andra, och ett hus, där det inte fins hvad som behöfves, där är det ingen lycka... så var det med den saken... Är han inte snäll?»

»Inte har jag hört något annat.»

»Säg hällre, att du vet, hvad han är berömtad för. Du vet mycket väl, att han är så god, så att han är färdig att ge bort till och med byxorna, om en fattig kommer... En sådan arbetspojke som han är det letandes efter. Och en ordning är det där på gården, så att man får titta efter maken.»

»Men han är ju så gammal.»

»Ja, det var någon ålder att tala om — trettio år! När han blir fyrtio år, är han i sina

bästa tag, och då är du mäst käring. I alla afseenden är han den bäste karl du kan få. Och tänk, hvilken gård det skall bli af Lars Petters och min! De alldeles höra ihop. Jag har ingen skog till min, men han har en dugtig sådan till sin. Han har ingen äng, men det har jag. August löser ut Augusta, syster sin, och hvilken fin egofigur skall det inte bli af de bägge gårdarne!»

»Det är väl på hemmanen ni tänker mäst,» sade Kristin sakta och allvarligt.

»Nej, barn,» svarade Ol Olsson, vekare i stämman. »Vi tänka mäst på, att du skall få det bra, ty vi ha ju ingen annan än dig att släpa för. Kan då därmed förenas andra önskningsmål, så är ju allt godt och väl. Tänk nu allvarsamt på saken. I morgon kommer han hit. Men så mycket skall jag säga dig, om det är så, att du tänker på den där hanken i handelsboden; inte blir det förr än öfver min graf, du kommer med honom till altaret. Vill du vara istadig, så kan ingen hjälpa det, men det går alltid an att ställa till så, att du får vänta. Jag kan göra ömse-sidigt testamente med mor, så att det, som fins, inte får skingras förr än efter hennes död. Och då kan du vara säker på, att hans 'kärlek' slocknar. Ty han vill bara åt dina pengar, och du är högfärdig. Du vill bli fru, förstås. Men jag skulle inte ha slitit så mycket som jag gjort för att få ihop det jag har, om jag ville vräka det i halsen på en sådan där...»

* * *

Dagen därpå kommo Lars Petters och August upp, och Kristin hade då gifvit efter föräldrarnes vilja.

Ol Olsson sade rent ut till August huru det var, att flickan var högfärdsgalen, men hon var ju också bara barnet.

När hon satt trumpen och likgiltig under det August såg på henne med sina goda ögon, då gick Ol Olsson bort till honom och hviskade i hans öra: »Haf bara tålmod. Det blir väl bättre.»

Och det vardt det också.

Redan på första bröllopsdagen inträffade något, som bidrog härtill. Den förskjutne älskaren var bjuden på bröllopet, men föredrog i stället att sälla sig till »knutkarlarne» och med hjälp af några råa sällar tillstålla ett uppträde, som förde honom i en mycket obehaglig dager, och gjorde, att han miste sin plats.

* * *

År har följt på år, och endrägt och välstånd ha rådt i huset. De sammanslagna hemmanen ha allt mer utvecklats till en mönstergård. Och med hvartenda år har Kristin allt kraftigare upprepat sin mors sats: »Hvad man är dum, när man är ung!» Men hon har inte sagt det med ord utan med gärning. Med att sträfva till att följa sin man i arbetet för hem

och hård och för dem, som skola taga det i arf.

Lika ordlös har hans glädje varit, men gamle Ol Olsson plirar med ögonen så ofta han får se någon af dem, och hans blick säger:

»Var det inte det jag sade?»

Ett slut.

Kikkistan flyttades af bärarne ur vagnskorgen — »kerman» — och ställdes på bockarne i »liksta'n», där klockare Nyström med säker stämman anförde »uppsjungningen» af den döde.

Och så lade bärarne åter »bårderna» på sina axlar för att föra kistan till grafven.

Karl Persson tog de tyngsta steg han tagit i sitt lif. Huru mycken sorg hade inte han, som låg där, gjort honom. Men det var glömdt alltsammans nu. Huru gärna skulle han inte ha velat ha tillbaka de många hårda ord, han sagt honom!

Och så kom det: »Det är ditt eget fel, att han ligger där!»

Han mindes nu så väl som i går, då Per Larsson, kyrkovärden, frågat honom, om det var sant, att han skulle sätta pojken i storskolan,

»Ja,» hade han svarat.

»Hvarför det då?»

»Å, jag kan ha råd med att släppa ut honom, och . . .»

»Vi bönder ha inte råd att ta bort en enda arm från jorden, och du borde allra minst göra det, du som inte har mer än en enda son. Allt det du sträfvat och arbetat med skall på det sättet kastas i främmande händer.»

»Ja, men, Per Larsson, det kan ju vara godt, om barnen få det mindre slitsamt, än man själf haft det.»

»Tror du då, att lyckan ligger i att slippa arbeta? Ser du då inte, hvilka galna, kostbara nöjen stadsborna ta sig för med, af brist på verksamhet och natur?»

»Men han vill så gärna i väg.»

»Hvarför det då?»

»Jag vet inte så noga. Han har godt hufvud, säga både kyrkoherden och klockaren, och kanske han därigenom kan bli till nytta i världen.»

»Tror du då inte, att han kan bli det, om han går hemma? Hvarifrån har den åsigten kommit, att vi skola skicka bort våra bästa pojkar och behålla bara dumhufvudena? Och sedan klagar man öfver att bondeklassen blir på efterkälken! Och det ginge väl an, om det vore hågen, som drefve de flesta. Men ofta är det inte annat än . . .»

Per Larsson dröjde på ordet.

»... högfärd, rent ut — dels hos föräldrarne, dels hos pojkarne själfve. Jag mötte Gusten i Salby i går på stadsgatan, och jag vardt rent af sjuk af att se honom. Han gick och kråmade sig, valpen, så att det var en ren ynklighet. Bli en sådan där ämbetsman, så kommer han nog att göra klart för folk, att han är herre och inte tjänare. Bli han militär och får kommandera litet, skall han snart tro, att han står öfver folket. Bli han präst, skall man visserligen i honom få en myndig prelat, som inte glömmer att påminna om fullmakten.»

»Men på det viset, Per Larsson, skulle ju tjänstemännen bli en särskild klass af människor?»

»Ja, så vill jag ha det.»

»Men nu är du allt ensidig. Är det inte bra med tjänstemannaståndet, är detta i många fall våra intressen emot, så kan det väl tåla vid, att det blir lite utspädt med barn af vår egen klass.»

»Om de inte smälte ihop med tjänstemannaklassen, ja! Men de flesta glömma sitt ursprung, och de, som ej göra det, ha af flere orsaker inte för roligt. Dese se, att de äro fåtalet, hvilket gör dem bittra. Och så bli de alltid klämda.»

Det hade Karl Persson ingenting haft att svara på. Men pojken hade han i alla fall skickat i väg till skolan.

Det vardt dyrare än han trodde, och när sonen tog studenten, fick han lof att begära

högre hypotek på gården. Men det gjorde ingenting. Han hade ju tagit den vackraste studentexamen man hört talas om på många år.

Han for till Upsala och skulle läsa på prästen, förstås. Men när han hållit på därmed i tre år, fick han tvifvel och öfvergaf tanken på denna examen.

Alla Karl Perssons föreställningar tjänade till ingenting.

»Hvad vill du nu då?»

»Komma hem!»

»Komma hem, sedan du kostat lika mycket som en bra gård! Hvad skulle folk säga?»

»Dumheter, far — att börja med. Men jag skulle snart lära dem ett annat språk.»

På det örat kunde det emellertid inte falla Karl Persson in att höra. Han rasade först och bad sedan sonen så bevekande att fortsätta vid högskolan med något annat ämne, hvad som helst. Fans det ingenting, han hade håg för?

Nej.

Men något, som han fann mindre motbjudande?

Möjligtvis »läkaren».

Ja, det var ju bra. Och så for Karl Persson hem och tog inteckning i gården och skickade pängar.

Ån en gång försökte sonen att slippa, men det var omöjligt. Så höll han på i ytterligare tre år och slöt med att ta — »prillan» och

skrifva in sig som lönlös notarie i ett ämbetsverk i Stockholm.

Han försökte med all makt att ta igen det förlorade, men det gick inte.

När en fläkt af våren tågade in i det unkna ämbetsrummet, så var han där nere i hembygden, och såg huru oxarne masade framför plojen och sädesärlorna sprungo i fårorna, beskäftigt nickande. När sommaren kom, trånade han efter doftet af det nyslagna höet. I höstdagen stod han på logen, och det dammade så förfärligt från tröskverket, men lif var det! Och om vintern tyckte han sig sitta på vedlasset, och det gick med lust, ty snö och köld hade gjort vägar öfverallt i skogen.

Ty han såg i bygden något mer än författaren gör, då han sätter ihop den naturskildring, som han enligt ästetikens lagar måste ha med i sitt arbete för att detta skall få rang, heder och värdighet af konstverk — något mer än målaren, då han söker motiv för en tafla — något mer än stadsfröken, som inte kan fatta att »landet» egentligen har någon annan uppgift än att vara föremål för hennes beundran, när hon så anser lämpligt.

Han såg med bondens ögon och tänkte med bondens tankar. Han såg mera än ytan — han såg meningen i alltsammans.

För honom var ängen grön och fager, men framför allt en god slätter eller ett godt bete.

När säden »hvitnade till skörd», gjorde han ej några melankoliska betraktelser öfver alltings förgänglighet. utan han tänkte på huru mycket den, som plöjt, dikat, harfvat och sått, skulle få i lön för sitt arbete. För honom voro åkrarne ej blott mull i olika färgskiftningar, utan också och framför allt god eller dålig matjord. Hans öga smektes af att se solen sila in mellan hvitstammiga björkar och mossiga furor, men skogen var för honom mer än ögonfägnad: den var också bygnadstimmer och ved och plank.

Hvilka bref han skref hem till fadern!

»Det är synd med de där goda hufvudena», hörde han ibland kamraterna säga, då de trodde, att han inte märkte det. »De kunde uträtta så mycket, och så gå de och bara tänka på dumheter.»

Så blef han så sjuk, så sjuk. Karl Persson for upp till Stockholm, men slapp med nöd in på Sabbatsberg, där sonen låg.

Hvad han var affallen! Och inte ett redigt ord kom öfver hans läppar. Han ideligen yrade och talade om bygden. Och det lyste till ibland i hans ögon, och han utbrast: »Nu får jag komma hem!»

Och det skulle han få, det beslöt Karl Persson.

Han fick honom också med, men som lik.

Karl Persson ryckte till, liksom vaknad ur en dröm. Mullskoflarne föllo tungt, klanglöst på kistan, och prästens ord ljödo, dofva, utdragna, liksom afsedda för att förlänga smärtan:

»Af jord är du kommen, jord skall du åter varda . . . »

Innehåll:

Prästgården skall utarrenderas	3.
Ett vitne	11.
Offrad	19.
»En enda!»	29.
»Bara en piga!»	37.
»Märkt»	41.
Grafrost	64.
Pastor Berg	70.
Långt bort	74.
Omplanterad	81.
»Mullsorken»	85.
En tum för kort	92.
»Den sanna kärleken»	103.
Anders och Lina	112.
Två hemman	120.
Ett slut	129.

3.
11.
19.
29.
37.
41.
64.
70.
74.
81.
85.
92.
103.
112.
120.
129.

På ALBERT BONNIERS förlag har förut utkommit af

JOHAN LINDSTRÖM

(SAXON):

Under kampen för bröd.

Skisser.

1: 25.

»Skisserna äro älskliga; lätt och behagligt skrifna. De tilltala ej blott rättsmedvetandet, utan äfven känslan. — Vi rekommendera boken på det varmaste.»
(Svenska Goodtemplar.)

«Stilen är lätt och liffull.»

(Fyris.)

»— Förf. berättar icke illa — tvärtom, han har *en ledig, i regeln okonstlad stil*. Understundom förstår han också att *vinna vår sympati genom naturliga och tilltalande drag* i sina skizzer . . .»

(Svenska Dagbladet.)

»På det religiösa området blir han ofta stor. Där visar han sig äga en allvarlig sträfvan och trängtan efter sanningen, och den värme, som där besjalar honom, meddelar sig lätt åt läsaren. — —»

(Arboga Tidning.)

»— En ropandes röst, *skarp och hård*, men ej saknande *veka tonfall*.»

(Framåt, Göteborg.)

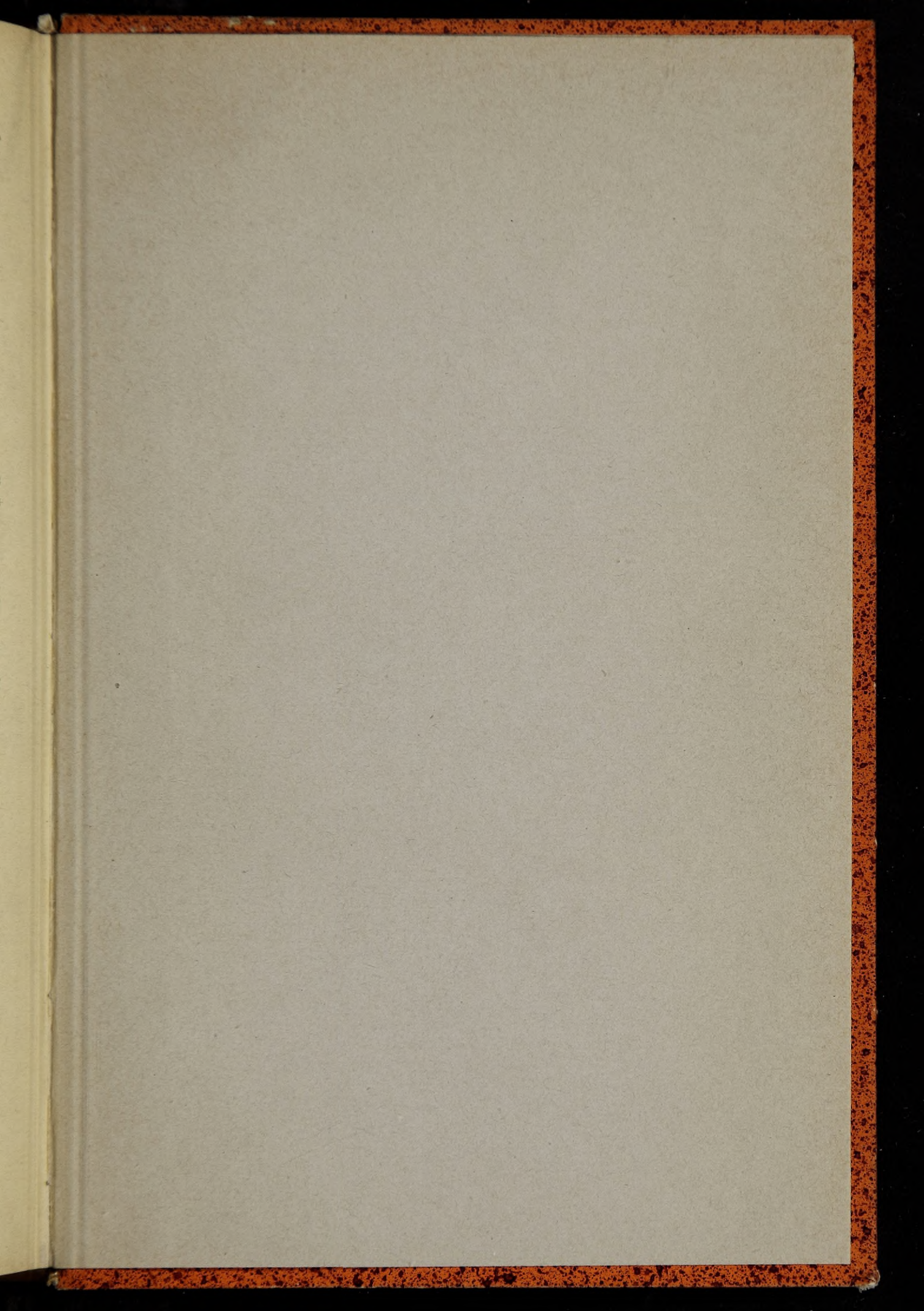
»Författaren tecknar här med *en saftig pensel* taflor ur lifvet, som gör, att man riktigt känner igen sig. Han försmår allt klingklang i språket och föredrar i stället *en naturlighet och friskhet i framställningssättet*, som ovilkorligen rycker en med och vinner sympati. Omedelbarhet är det, som här, liksom i alla Saxons dikter, utmärker de små berättelserna. Träffande anmärkingar öfver rådande missförhållanden, i förening med *finhet i tanke och uttryck*, möta läsaren här och hvar. Ett varmt hjärta för de små, de mindre lyckliga, kännetecknar öfver allt innehållet. *Vi rekommendera den lilla diktsamlingen* hos hvarje älskare af en poesi, som håller sig till jorden framför en, som endast rör sig i molnen.» (Nordstjärnan.)

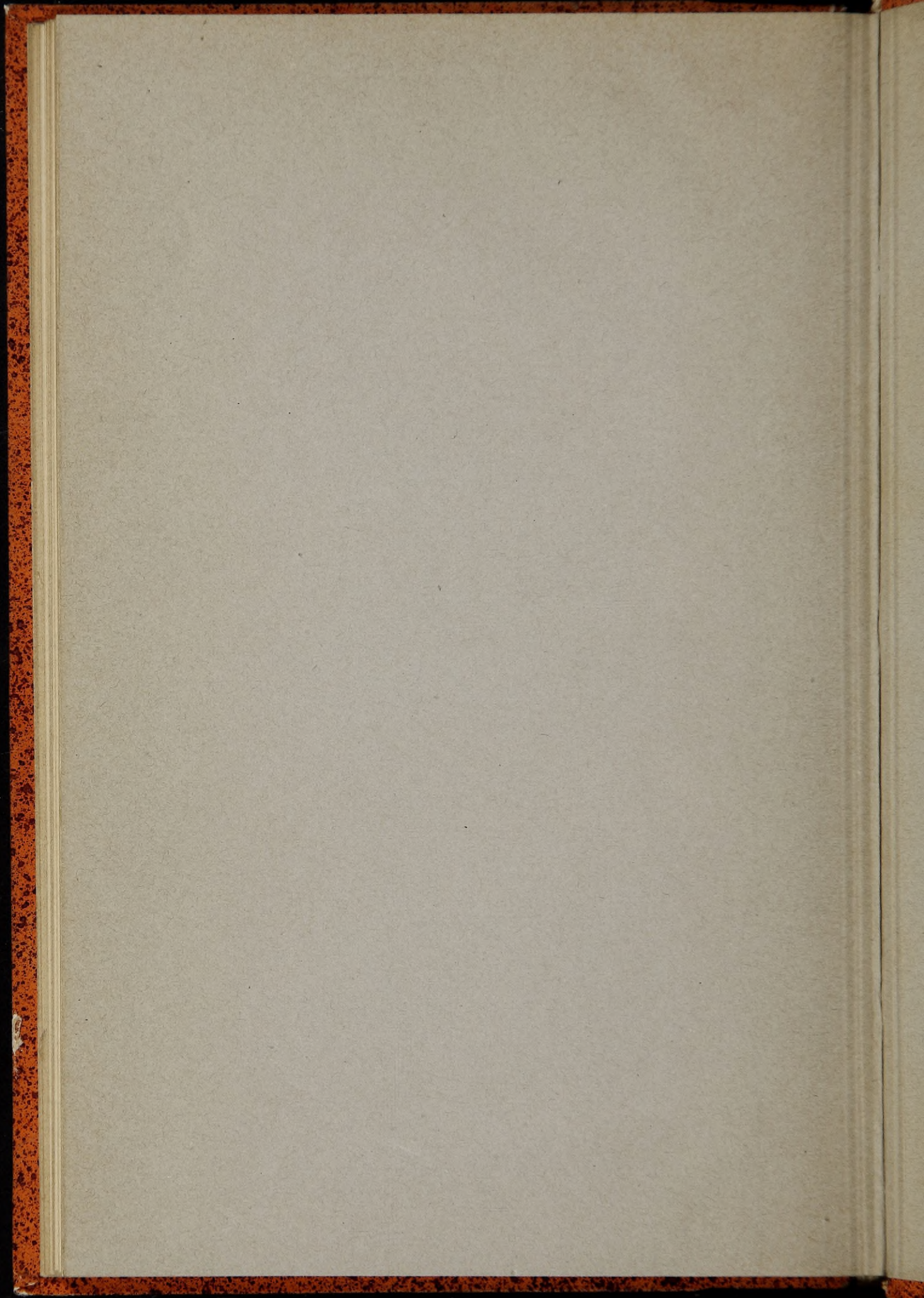
»Man ser, att dessa skisser äro skrifna af *en sann människovän*, och man delar hans *varma önskan att arbetsamhet, nykterhet och förnöjsamhet* mer och mer må tränga igenom och göra folket bättre och lyckligare.»

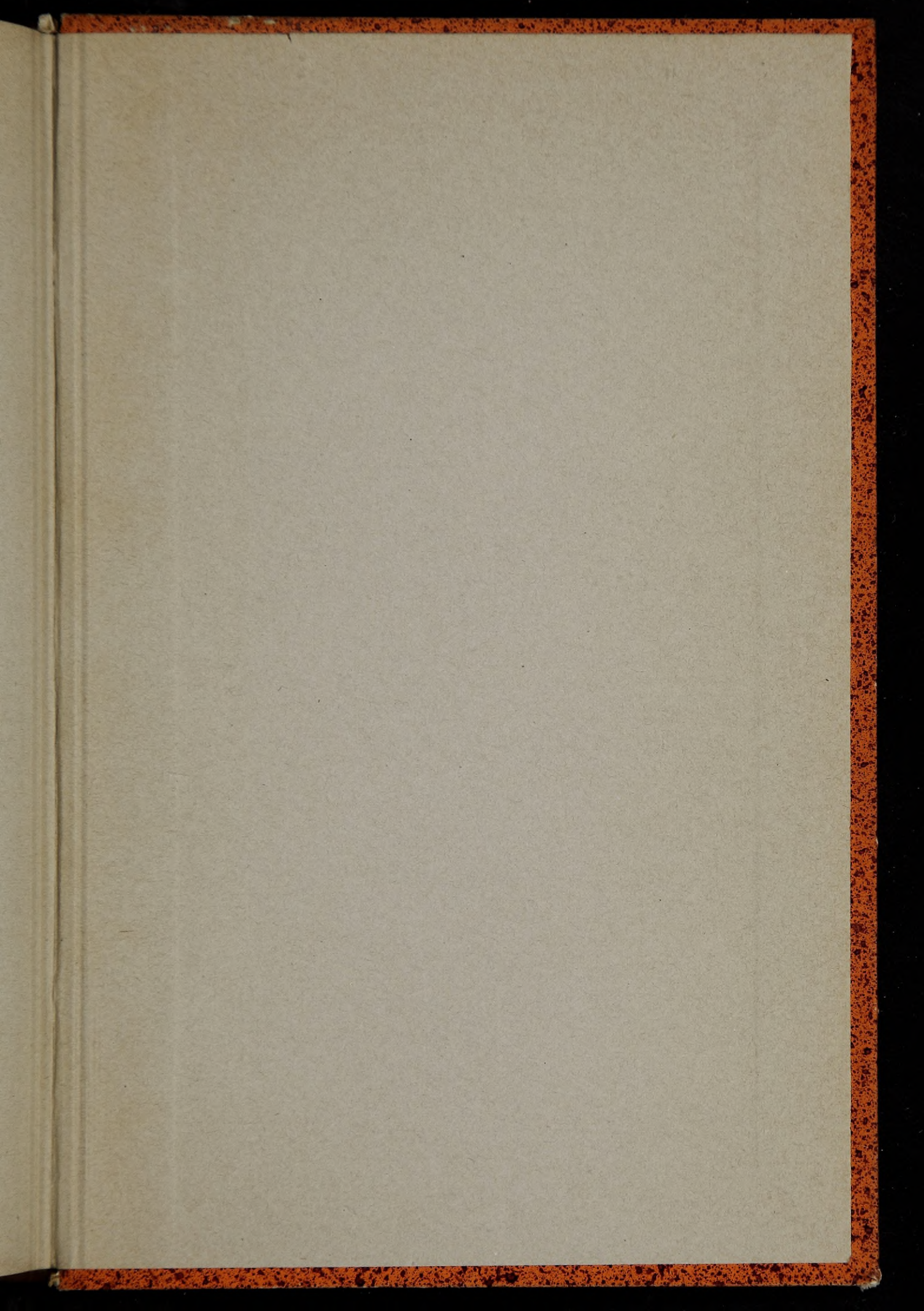
(Dagsposten, Trondhjem.)

»Det är lif, värme och känsla i de skisser boken innehåller.»

(Hudiksv. Alleh.)

UNIVERSITETSBIBLIOTEKET, LUND

15000

400599647